O MOTYWACH KSZTAŁCENIA SIĘ DOROSŁYCH.

Praca przedłożona do oceny
Komisji Egzaminacyjnej Wydziału Humanistycznego
Uniwersytetu Poznańskiego jako praca magisterska,
napisana przez Ciepielę Józefa

Poznań, w listopadzie 1950 roku.

P l a n p r a c y

Wstęp:

a) Zakres przeprowadzonych badań
b) Ustalenie terminu "kształcenie się"
c) Ustalenie terminu " dorośli"
d) Cel pracy

Rozdział I :

Przyjęty zakres pojęcia motywu.
a) Uzasadnienie pominięcia niektórych definicyj
b) Motywy związane z działaniem celowym
c) Przyjęta definicja motywu
d) Pobudka, popęd i pragnienie
e) Uzasadnienie cytatów B. Tiepłowa

Rozdział/II Obrana metoda i jej uzasadnienie
a) Psychologiczny opis działania człowieka
b) Uzasadnienie użycia kwestionariusza w połączeniu z wywiadem i obserwacją.
c) Opis i forma kwestionariusza
d) Uzasadnienie ilości pytań
e) Kwestionariusz

Rozdział III Opis przebiegu badań
a) Wykaz szkół, w których przeprowadzone były badania i st statystyczne dane
b) Charakterystyka ogólna badanych osób
c) Przebieg badań

Rozdział IV Opracowanie uzyskanego materiału
a) Uzasadnienie kolejności zagadnień
1. b) Tło społeczne motywów
a) Opracowanie pytań: 36, 37, 38, 39, 4 0, 41, 5.
b) Wyprowadzone wnioski:
2. Zależność motywów od środowiska
a) Opracowanie pytań: 8, 9.
b) Wyprowadzone wnioski.
3. Pragnienie pogłębienia duchowego jako motyw
a) Opracowanie pytań : 10, 11, 12.

b) Wyprowadzone wnioski

4. Motywy natury intelektualnej i praktycznej

a) Opracowanie pytań: 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 35.

b) Wyprowadzone wnioski

5. Motywy społeczne

a) Opracowanie pytań: 23, 24, 25, 26.

b) Wyprowadzone wnioski

6. Zależność motywów od stopnia wykształcenia

a) Opracowanie pytań: 27, 28

b) Wyprowadzone wnioski

7. Źródło i siła motywów

a) Opracowanie pytań: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 29, 30, 31, 32, 33, 34.

b) Wyprowadzone wnioski

Rozdział V Zakończenie

v/.

Bibliografia

Spis rzeczy

W s t ę p

Zakres przeprowadzonych badań

Badania niniejsze dotyczą psychologicznych podstaw oświaty dla dorosłych. W pracy swej objąłem badaniami nie absolwentów dokształcających się, lecz uczęszczających dopiero do szkół dla dorosłych. Ludzie ci uczą się pod kierunkiem nauczycieli.

Ustalenie terminu "kształcenie się"

Należy przede wszystkim ustalić termin, którym ma się operować, by uniknąć niejasności. Wynika stąd konieczność stwierdzenia, czy idzie tu o uczenie się w sensie tzw. " wkuwania " mechanicznego, czy też o kształcenie się. Doświadczenia życiowe wskazują na to, że pamięć mechaniczna dorosłego jest niegdyś gorsza niż u dziecka, a rozsądkowa lepsza. Toż samo doświadczenie dopuszcza do wniosku, że człowiek dorosły opanowuje materiał naukowy nie mechanicznie, lecz rozumowo. Stąd uczenie się w szkołach dla dorosłych nazwać można za Sośnickim uczeniem się naturalnym, lub zastąpić go terminem użytym przez prof. Dr. Błachowskiego 1) jako "kształcenie się", gdyż trafnie oddaje on fakt, że idzie tu o kształtowanie własnej osobowości, a nie tylko o zdobywanie wiedzy. Zatem termin " kształcenie się" jako jedynie odpowiadający treści mojej pracy przyjmuję i umieszczam w tytule pracy : " o motywach kształcenia się dorosłych".

Ustalenie terminu " dorośli".

Termin "dorośli" nie tylko że nie jest wyraźny, lecz również i niejasny. Nie wiadomo bowiem, jakiego osobnika mamy na myśli wymawiając wyraz "dorosły". Takie określenie może być subiektywnie i różnie przyjmowane przez różnych ludzi.

---

1) Prof. Dr. Błachowski, Wyniki psychologii pedagogicznej (Encyklopedia Wychowania, str. 369)

Nie wiadomo, czy dorosłym jest osobnik 20-letni, 22-letni, 25-letni czy może 30-letni. Aby ustalić ten termin, opieram się na pracy prof. Dr. Szumana, który zagadnienie to rozwija następująco:
" Okres rozwojowy od 18 - 30 lat zaliczam w tej pracy już do wieku dojrzałego, jako jego pierwsza wstępna faza. Okres ten jest kontynuacją wieku dojrzewania i pierwszego wieku młodzieńczego (14 - 18) U młodzieży, która już przekroczyła lat 18 i zbliża się do trzydziestki, światopogląd zaczyna się krystalizować, a z młodzieńczej egorefleksji lat wczesniejszych wyłania się teraz (mniej więcej w trzecim dziesięcioleciu życia) mniej lub więcej określony sąd o własnej indywidualności i własnym charakterze Osoby liczące od 18- tu lat nazywam w tej pracy " młodymi ludźmi", w przeciwieństwie do młodzieży dojrzewającej wieku od lat 14 - tu do 18 - tu". 2).

Opierając się na powyższym, terminem "dorośli" obejmuję w tej pracy ludzi w wieku od lat 18- tu do ponad 30-tu lat.

Celem tej pracy jest odszukanie motywów, które skłaniają ludzi dorosłych do kształcenia się. Polska literatura psychologiczna w tej dziedzinie jest dość skąpa, a pracy o dosłownej treści w niej nie odnajdziemy. W pracach, które obok innych problemów zaledwie wspominają o motywach kształcenia się dorosłych nie ma całkowitego rozwiązania tego problemu 3).

---

2) Prof. Dr. Szuman Stefan - Problemy życiowe młodzieży dorastającej str. 18.

3) Są nimi: A. Konewka, Filozofia nauczania dorosłych 1927. Z. Mierzwińska, Wpływ wychowawczy internatowego Uniwersytetu Ludowego 1933. Wachowski, Z badań nad samokształceniem młodzieży 1930. A. Konewka, Zagadnienia teoretyczne kształcenia dorosłych, 1928.

Moja praca nie będzie zatym zupełnie nową dziedziną badań, lecz próbą odszukania motywów kształcenia się dorosłych, wobec czego w ujęciu jej będę unikał formy dogmatycznej ze względu na wynikające tu wątpliwości. Wychodząc z założenia, że nasz sąd o sobie jest jednostronny, ale charakterystyczny dla naszej postawy wobec życia, przeprowadziłem badania kwestionariuszem. Dorośli umieją rzeczowo scharakteryzować swoje zainteresowania i ideały życiowe, w czym upewnił mnie zebrany materiał. Interesuje mnie sąd osób badanych o sobie i ich postawa wobec aktualnej rzeczywistosci i przyszłości, bo stosunek człowieka do życia jest określony tym, co on o sobie i rzeczywistosci sądzi. To, co ludzie piszą o sobie, ma charakter wypowiedzi subiektywnych. Tu nie można dowiedzieć się, jaka jest psychika tych ludzi, lecz tylko, jaka jest według ich mniemania i własnego sądu, a nasze sądy o nas samych bywają bardzo często błędne i mylne. Dlatego zachowuję daleko idącą ostrożność w wyprowadzaniu wniosków.

Jeśli bym nawet przyjął w pracach wymienionych w odsyłaczu 3) będące tam wzmianki o motywach kształcenia się dorosłych za rozwiązujące problem, to jednak muszę pamietać o tej kwestii następującej kwestii: Jednostka nie rozwija się w izolacji od otaczającej ją rzeczwistości. Rozwój jednostkowy ma charakter społeczny. Odbywa się on w ramach ogólnego, historycznego rozwoju ludzkości, a w szczególności najbliższej grupy społecznej, a ponieważ zmieniają się warunki ekonomiczne, społeczne i polityczne, zmianie ulegać mogą i motywy postępowania ludzi.
I w takim ujęciu pracą ta może mieć pewne cechy nowości, gdyż procesy psychiczne mogą być subiektywnym odzwierciedleniem obiektywnej rzeczywistości.

I. Przyjęty zakres pojęcia motywu.

Zróżnicowanie pojęcia różnych definicji.

Słowo " motyw " jest homonimem. Można mowić o motywach w sztuce lub motywach ludzkiego działania. Ale i w motywach ludzkiego działania słowo "motyw" jest również wieloznaczne. Należy zatem być czujnym na wieloznaczności słowa, którym ma się operować. By nie zatracać celu pracy, podkreślam, że nie idzie mi tu o stronę formalną, ani teoretyczną motywów, lecz wyłącznie i tylko o ich treść. Pragnę przedstawić stan faktyczny i obiektywny, dlaczego ludzie dorośli mimo obowiązków rodzinnych, zawodowych i społecznych kształcą się. Wobec tak ujętego zagadnienia pomijam tu stronę formalną i teoretyczną motywów a zajmuję się wyłącznie ich treścią. O ile strona formalna i teoretyczna będzie tu poruszona, to tylko w takim zakresie, by ustalić zakres pojęcia i ująć zagadnienie w pewną logiczną całość. Wobec powyższych wywodów pomijam tu świadomie niektóre istniejące definicje "motywu", jak: J. Benham a, r. Th, Young a i innych, ponieważ tej pracy nie chodzi o przyczyny sporadycznych zachowań, tylko o trwałe " siły " kierujące działaniem człowieka.

Motywy związane z działaniem celowym.

Chodzić tu będzie o pojęcie motywów związanych z działaniem celowym. W tym znaczeniu "nie ma jakieś motywy może tylko ten, kto stawia sobie jakieś cele, tak, jak nie ma jakiś cel może tylko ten, kto ma jakieś motywy".4).

---

4) M. Ossowska, Motywy postępowania, str. 27.

Dla usunięcia dalszych nieporozumień podkreślam, że nie chodzi tu również o cele nieświadome, niepołączone z samowiedzą, lecz o cele w psychologicznej interpretacji.

[illegible] definicja "motywu".

" Działania człowieka wychodzą z określonych motywów i skierowane są ku określonym celom. Motywem jest to, co pobudza człowieka do działania, a celem - to, [illegible] do osiągnięcia czego zmierzają działania człowieka". 5).

"Postawienie celu nie może nastąpić bez przyczyny". Coś musi pobudzić człowieka do skierowania swej działalności do danego celu.

M o t y w y - t o j e s t t o, c o p o b u d z a c z ł o w i e k a d o p o s t a w i e n i a s o b i e t a k i c h l u b i n n y c h c e l ó w. Nie znając motywów, nie można zrozumieć, dlaczego człowiek dąży do takiego, a nie innego celu, a więc nie można zrozumieć właściwego sensu działań".6). Tak ujęte "motywy" przyjmuję do swej pracy.

[illegible], popęd [illegible].

Pobudka wyjściowa działalności jest potrzeba, tj. odczuwany przez człowieka brak czegokolwiek. Możemy rozróżnić potrzeby materialne i duchowe, czyli kulturalne.

---

5) B. Tieplow, Psychologia, 1950, str. 161.

6) B. Tieplow, Tamże, str. 161.

Potrzeba wywołuje dążenie do jej zaspokojenia, które może się wyrażać w popędzie lub pragnieniu. Popędem nazywamy nieuświadomione, niejasne dążenie nie skierowane na jakiś określony przedmiot i nie związane z jasnym wyobrażeniem celu.

Pragnieniem nazywamy uświadomione dążenie do kreślonego przedmiotu, do określonego celu. Przekształcanie się niejasnych popędów w uświadomione pragnienia jest koniecznym warunkiem działalności świadomej i celowej, w której przejawia się wola człowieka. Nie każde pragnienie prowadzi jednak do działania. Człowiek może pragnąć również tego, co zupełnie nie leży w jego mocy, co jest zupełnie niezależne od jego działań. Takie pragnienia można nazwać pragnieniami biernymi w odróżnieniu od czynnych pragnień, które związane są z myślą nie tylko o celu, ale i o środkach do jego osiągnięcia, z uświadomieniem sobie możliwości osiągnięcia tego celu i z dążeniem do działania w tym kierunku. Te właśnie czynne pragnienia leżą u podstawy działalności człowieka kierowanej wolą.

Potrzeby są tymi przesłankami, na podstawie których kształtują się motywy działalności ludzkiej. Na podstawie potrzeb w procesie życia społecznego rozwijają się uczucia człowieka, a w szczególności jego uczucia społeczne, budzą się zainteresowania, powstają poglądy i przekonania, kształtuje się wreszcie jego światopogląd.

I w uczuciach, i w zainteresowaniach, i w przekonaniach, i w światopoglądzie człowieka, o ile stanowią one źródło pragnień czynnych, występują motywy jego działalności. 7).

Uzasadnienie wyboru B. Tieplowa.

Do pracy tej przystąpiłem w roku szkolnym 1949/50, a więc na kilka miesięcy przed ukazaniem się "Psychologii" B. Tieplowa. Zebrany materiał wskazuje na to, że przyjęty zakres pojęcia motywu w mojej pracy może być tylko taki an nie inny. Nie chcąc błądzić w samodzielnych definicjach, opieram się na sformułowaniach B. Tieplowa, które odpowiadają rezultatom przeprowadzonych przeze mnie badań. Dlatego też zamiast samodzielnego opracowania tego rozdziału, dużą część przytaczam w oryginale z pracy B. Tieplowa.

II Obrana metoda i jej uzasadnienie.

Psychologiczny opis działania człowieka.

Jedyna metoda, którą mogę w pracy tej zastosować, może być psychologiczny opis działania człowieka, z uwzględnieniem stanu wewnętrznego i w związku z sytuacją, w jakiej się znajduje.

Działanie odbywa się zawsze w jakiejś sytuacji i bez niej jest nie zrozumiałe, a zjawiska psychiczne te sytuacje odzwierciedlają. Dlatego do zrozumienia zjawisk psychicznych konieczne jest również uwzględnienie sytuacji. Badając zjawiska psychiczne człowieka dorosłego, trzeba przede wszystkim uwzględnić jego tryb życia i warunki pracy.

7) B. Tieplow, Psychologia, str. 162.

Postępowanie człowieka jest nieraz całkowicie niezrozumiałe, jeśli się nie zna jego obiektywnej sytuacji życiowej i społecznej. Dlatego pytania mojego kwestionariusza, wypytywanie i obserwacja systematyczna tworzą pewną jedność, uwzględniającą sytuację, warunki pracy i tryb życia osób badanych. W działaniu człowieka powstają, przejawiają się i zmieniają zjawiska psychiczne i dlatego w związku z działaniem należy je badać.

[illegible] kwestionariusza w połączeniu z wywiadem i obserwacją.

Najodpowiedniejszym sposobem poznania motywów będzie użycie kwestionariusza. Do stron dodatnich kwestionariusza należy to, że mogę badać całe i różnorodne procesy psychiczne, gdy badania laboratoryjne mogą dać tylko pewną ich część lub formę, nieraz nie udolnie oderwaną i nie powiązaną z innymi procesami i sytuacją życiową badanej osoby. Ponieważ chodzi mi o zbadanie różnorodnych procesów psychicznych na długim odcinku czasu (badane osoby w wypowiedziach sięgają lat wczesnego dzieciństwa), obieram sposób kwestionariusza jako jedyną metodę, odpowiadającą temu założeniu. Skuteczność tej metody wydawać się może wątpliwą ze względu na to, że odpowiadający na nią musi sobie uświadomić motywy i cele własnego postępowania i wyrazić to w szczerej odpowiedzi. Te warunki nie zawsze są spełniane, gdyż ludzie niechętnie przyznają się do pewnych rzeczy nie tylko wobec innych, ale również wobec samych siebie. Niechętnie przyznają się do pewnych naśladowań, pobudek egoistycznych, chęci zysków i wogóle

do cech niższej wartości. A więc kwestionariusz nie jest źródłem pewnych informacji a wobec tego musi być poparty wywiadem osobistym w formie umiejętnie prowadzonej rozmowy, ale to może się udać tylko wtedy, gdy pytający zdobył już w dużej mierze zaufanie tych ludzi. Ponieważ pracuję w szkołach dla dorosłych od roku 1942 do chwili obecnej i cieszę się całkowitym zaufaniem swych uczniów, sądzę, że uzyskany materiał może być bliski prawdopodobieństwa. (Od 1942 r. do 1945 r. pracowałem w szkołach podstawowych dla dorosłych w obozach internowanych Polaków w Szwajcarii: w Rodels, Konters, Hünenberg i Aegetswill, a od 1945 r. do chwili obecnej w dwóch liceach ogólnokształcących dla dorosłych w mieście Szczecinie). Kwestionariusz i wywiad osobisty dobrze jest poprzeć obserwacją systematyczną zachowania się tych ludzi w czasie wspólnej pracy, a wówczas tak zebrany materiał zezwala na pośrednie wnioski o ich potrzebach i pragnieniach. Tak połączone metody mogą dać wierny obraz faktycznego stanu rzeczy. Aby usunąć wątpliwości co do szczerości i prawdziwości zeznań osób badanych, przytaczam przeciętne, wcale nie dobierane wypowiedzi niektórych osób. A oto one: pytanie 4. "Jakie są twoje najważniejsze trudności życiowe, problemy, pytania, powody do niezadowolenia lub radości?"

Kobieta R M lat 26: " trudności życiowe mam wielkie, tym samym trudności w nauce. Pracuje 9 godzin dziennie, mam dziecko 3-letnie i męża. Mąż nie rozumie mnie, pije, robi awantury, przeszkadza mi w nauce, książki i pomoce naukowe niszczy. bije dziecko i niszczy sprzęt domowy, a ostatnio odszedł ode mnie. Mieszkam u matki i pracuję na utrzymanie trzech osób : matki, dziecka i siebie. Ucze się, by w przyszłości mieć lepiej, chcę żyć jak ludzie."

To samo pytanie (4).

Mężczyzna S S lat 19 : " największą trudnością dla mnie jest nauka. Głowa moja zawsze jest przepełniona najróżnaitszymi problemami, które bym chciał odrazu rozwiązać. Zapytuję się sam siebie, po co żyję, dlaczego jest tak a nie inaczej. Te problemy powodują u mnie stały niepokój, gdyż nie mogę zrozumieć tego ubogiego życia".

To samo pytanie (4).

Kobieta J L lat 18 : " jestem sierota. Nadchodzi zima, nie mam w czym chodzić do szkoły, nie mam butików, ciepłego palta i innych najpotrzebniejszych części bielizny, a ja jestem bardzo nieodporna na zimo. Martwię się, kto się mną zaopiekuje, bo pragnęłabym skończyć szkołę, by sobie w życiu radzić i nie cierpieć biedy".

Pytanie 1.

" Jakie przeżycia lub doświadczenia życiowe wywołały u ciebie chęć do kształcenia się".

Mężczyzna G.R. lat 19 : " ja jako syn małorolnego chłopa, gdzie przed wojną musiałem pasć

krowy u bogatych gospodarzy, nie miałem możności uczęszczania nawet do szkoły podstawowej. Bardzo mnie wzruszało, kiedy bogatych ludzi dzieci szły do szkoły, a ja choć marzyłem o szkole, jednak musiałem paść cudze krowy. Postanowiłem, że jak tylko zdobędę warunki, będę się uczył, by być takim samym człowiekiem jak inni, nie paść krowy.

To samo pytanie (1).

Kobieta N. N. lat 18 : "chcę do kształcenia się wywodał u mnie obecny mój narzeczony, który jest doktorem i postawił mi ten oto warunek : jeżeli zrobisz maturę, to się z tobą ożenię. Jest to dla mnie jasne, no bo cóż on jako doktor, człowiek wykształcony, a ja będąc jego żoną, czułabym się zawsze poniżona pod tym względem. Gdybym go nie kochała, nigdy bym się nie zdecydowała dla innych powodów tak się męczyć, nauki nie nawidzę, wolę pracować, bo od nauki można się rozchorować, nie nauki".

Pytanie 24.

"Czy chętnie wykonujesz prace społeczne?"

Kobieta J. J. lat 21 : " Nie i, ponieważ kilka wolnych chwil, które mi pozostają po pracy i nauce, chcę poświecić odpoczynkowi".

To samo pytanie (24).

Mężczyzna J. I. lat 20: "nie, nie lubię prac społecznych".

Pytanie 26.

"Czy jesteś z pracy zarobkowej zadowolony?"

Kobieta J. J. lat 21 : " tak!, ponieważ za prace otrzymuję forsę, a bez forsy trudno jest żyć".

Pytanie 17.

"Jaką korzyść dla twojej mysli i działania wyciągniesz z nauki?"

Mężczyzna O.N. lat 25: " korzyść materialna, chce żyć, a nie wegetować !"

Pytanie 18.

"Czego oczekujesz od nauki?"

Mężczyzna O.N. lat 25 : " poprawy bytu materialnego"!

Powyższe odpowiedzi nie są najciekawsze wśród otrzymanych, ponieważ chodziło mi o przytoczenie przeciętnych, by podkreślić fakt, że kwestionariusz mój sprostał zadaniu, wypowiedzi osób badanych są szczere i w niektorych wypadkach (nie przytoczonych) nie sięgają daleko w tajemnice życia prywatnego osób badanych. Nie wyciągam tych spraw na światło dzienne.

Z roznych możliwych form kwestionariusza wybieram taką, w której pytania odczytuje sam eksperymentator, pytania są tak ułożone, że jeśli odpowiadający na nie da odpowiedź fałszywą, łatwo da się to wykryć w innym pytaniu, odpowiedzi piszą sami badani, zapewnieni o absolutnej tajemnicy ich wyznań.

I mimo tego, że Dr. Dybowski przestrzega przed tą formą 8), to jednak innej tu się nie da zastosować, gdyż ludzie dorośli niechętnie dokonują wyznań przed kimś ze swoich tajników życia, co fakty w całej rozciągłości potwierdzają. Zapisywa-

8). M. Dybowski, Działanie woli, str. 52.

nie wypowiedzi przez eksperymentatora byłoby możliwe tylko wtedy, jeśliby chodziło o formę, a nie o treść motywów. A nawet i wówczas " spowiedź " badanych dałaby wątpliwe rezultaty". (Wypowiadam się w oparciu o próbne badania przeprowadzone przeze mnie w lutym roku szkolnego 1949/50).

Pytania tak ułożyłem, by odpowiedzi badanych os-ób mogły dać wystarczający obraz ich motywów kształcenia się. Kolejność pytań nie jest zgodna z kolejnością zagadnień, a to dlatego, że pytania dotyczące tła społecznego umieściłem na końcu kwestionariusza, by na wstępie nie budziły podejrzeń wywiadu społecznego czy politycznego. Po innych pytaniach stały się one prostą konsekwencją. I chociaż kwestionariusz mój podzieliłem na 7 zagadnień, to pytania jednak tak rozrzuciłem, by zapewnić sobie całkowitą szczerość odpowiedzi a więc układ pytań jest niezgodny z kolejnością zagadnień. Odnieść odpowiednie pytania do odpowiednich zagadnień trzeba było po przeprowadzonych badaniach, chociaż zachowany dla siebie tylko kwestionariusz jako plan pracy posiadał układ pytań zgodny z kolejnością zagadnień. W tym też porządku będą one opracowywane.

Kwestionariusz mój zawiera 41 pytań. Wprawdzie można było interesujące mnie zagadnienia ująć w mniejszą ilość pytań, gdyż niektóre z nich, jak np. pytanie Nr. 2, 12 i 15 dotyczą tych samych spraw, ale umieściłem je w tym jedynie celu, żeby sprawdzić prawdziwość poprzednich wypowiedzi, a przy stwierdzeniu sprzeczności, wyeliminować takie kwestionariusze. Ponadto pytania te uzupełniają się nawzajem i jeśli w jednym nie znajdziemy motywów istotnych, można je odszukać w następnych. Tak np. kobieta D. G. lat 22 na pytania te odpowiada następująco :

pytanie 2. "Jaki plan pociąga cię i skłania do tego, że kształcisz się?"

" Wiem i zdaję sobie dokładnie z tego sprawę, że po skończeniu szkoły i zdobyciu zawodu wyjdę na inne tory życia, obrany mój kierunek zawodu i w pracy będzie mi dawał zadowolenie".

Pytanie 12.

" Jaki wytknęłaś sobie cel najbliższy, dalszy i ostateczny?"

" Celem moim najbliższym jest zdobyć świadectwo dojrzałości, dalszym ukończyć studia, ostatecznym wyjść za mąż i żyć dobrze".

Pytanie 15.

" Jakie posiadasz plany życiowe?"

" Pragnę jaknajprędzej skończyć wyższe studia (Wyższa Szkoła Nauk Ekonomiczno - Społecznych) i zostać dyplomatką, podoba mi się ta praca i daje duże korzyści".

Jak wynika z odpowiedzi jednej tylko przytoczonej tu osoby, jedno z tych pytań nie zastąpiłoby trzech, danych w kwestionariuszu. Np. z pytania drugiego nie wiemy jeszcze, jaki ta osoba chce zdobyć zawód, czy chce ukończyć wyższe studia i jakiego kierunku; nie wiemy, czy jest mężatką, czy panną, i jaka to praca ma jej dać zadowolenie. Dopiero te sprawy wyjaśnione zostają w pytaniu 12-tym i 15-tym. Nie chcąc zbyt wydłużać tej pracy podkreślam tylko, że dalsze podobne do siebie pytania kwestionariusza nie są przypadkiem, lecz zostawione są z góry przemyślanego i odpowiednio opracowanego planu.

Ta duża ilość pytań ma więc na celu wzięcie jakoby " w krzyżowy ogień " odpowiadającego i tym samym wykrycie odpowiedzi sprzecznych, gdyby takie w różnych pytaniach zostały podane. Tak wykryłem sześć arkuszy, w których ujawniły się fałszywe odpowiedzi, gdyż jedna odpowiedź przeczyła drugiej np . przy pytaniu 36 osoba badana zapomniała już, co mówiła w pytaniu 1-szym. Kwestionariusze te (sześć) odrzuciłem i w ogóle nie obejmuję ich w statystyce tej pracy. Podkreślam, że opracowanie statystyczne oparte jest wyłącznie na odpowiedziach kwestionariusza, a wypytywania i osmioletnia systematyczna obserwacja stanowią tu tylko upewnienie się co do prawdopodobieństwa otrzymanych rezultatów.

Aby zabezpieczyć się przed sugestią wyraźnego celu tej pracy w stosunku do osób badanych, jak również przed sugestią dalszych pytań, które mogłyby wpłynąć na dowolną ich interpretację, pytania podczas badań były podawane pojedyńczo. Jeżeli grupa badanych osób skończyła już odpowiedź na pierwsze pytanie i odłożyła pióra, zaznajamiałem się dopiero z drugim pytaniem i td., tak, że badane osoby znały tylko to pytanie, które opracowywały i poprzednio opracowane, dalszych nigdy nie znały. Ta zasada była ściśle przestrzegana przez eksperymentatora.

Nie wszystkie pytania kwestionariusza były neutralne, np. pytanie 24 " czy chętnie wykonujesz prace społeczne?", pyt. 4 " jakie są twoje najczęściejsze trudności życiowe, problemy, pytania, powody do niezadowolenia lub radości? ", pyt. 11 " czy jesteś z siebie zadowolony? ", pyt. 37 " jakie jest wykształcenie twoich rodziców? ".

Pytania te są sugestywne i przeprowadzający badania nie cieszący się całkowitym zaufaniem badanych, nie uzyskałby prawdopodobnie szczerych i prawdziwych odpowiedzi. Trudność ta odpadła w moim przypadku i dlatego zdecydowałem się na kilka pytań nawet sugestywnych. Odpowiedzi na te sugestywne pytania przytoczyłem na stronicy od 12 do 14.

Kwestionariusz. Załączam tu kwestionariusz w tej formie i z taką kolejnością pytań, w jakiej go wypełniały osoby badane.

K w e s t i o n a r i u s z

do pracy na temat : " o motywach kształcenia się dorosłych ".

Imię ..... Data .....

Nazwisko ..... miejscowość .....

Wykształcenie .....

I n s t r u k c j a

Będziecie odpowiadać na pytania. Te odpowiedzi są konieczne potrzebne do pracy naukowej o kształceniu się dorosłych. Przez odpowiedzi wasze stajecie się współtwórcami tej pracy. Tylko szczere odpowiedzi mogą sprostać temu zadaniu. Zapewniam was, że odpowiedzi waszych nikt nie będzie czytał, oprócz piszącego niniejszą pracę. Autor piszący tę pracę nie będzie wiedział, kto jest autorem poszczególnych odpowiedzi, gdyż nie musicie podpisywać się pod nimi. Jedynie musicie postawić jakieś dwie litery nie koniecznie początkowe od nazwiska i imienia. Będą to dowolne inicjały.

Każde pytanie należy gruntownie przemyśleć i po zrozumieniu treści, odpowiadajcie szczerze i dokładnie, motywując, dlaczego dana taka a nie inna odpowiedź. Odpowiedź musi być prawdziwa, ściśle odnoszona do pytania i musi posiadać szczere uzasadnienie. Fałszywa odpowiedź traci swą wartość i mija się z celem niniejszej pracy. Pisać należy wyraźnie. Jeśli którekolwiek z pytań wydawać mogłoby się niejasne, proszę zwrócić się do eksperymentatora o wszelkie wyjaśnienia. Wypełniać kwestionariusz mogą tylko te osoby, które chcą przyczynić się do powstania tej pracy. Nie ma tu przymusu brania udziału w tych badaniach. Jeśli ktoś nie chce pisać, jest zwolniony i czas ten może przeznaczyć na spacer, lub odpoczynek. Pisać będą tylko ci, którzy chcą.

do niepiszacych nie beda stosowane żadne rygory szkolne.

Pytania kwestionariusza.

1. Jakie przeżycia lub doświadczenia życiowe wywołały u ciebie chęć kształcenia się?
2. Jaki plon pociąga cię i skłania do tego, że kształcisz się ?
3. Czy ta dążność do kształcenia się była zawsze jednakowa ? czy też w pewnych okresach słabła lub wzmacniała się ? (Napisać pod wpływem jakich przyczyn ta dążność ulegała zmianie).
4. Jakie są twoje najważniejsze trudności życiowe, problemy, pytania, prowadzące do niezadowolenia lub radości ?
5. Dlaczego nie uczyłeś się, będąc w wieku szkolnym ?
6. Kiedy postanowiłeś uczyć się ?
7. Co tobą kierowało ?
8. Czy środowisko, w którym żyjesz, jest bardziej wykształcone od ciebie ?
9. Przebywasz na wsi, w małym miasteczku, czy w wielkim mieście ?
10. Czy nauka pomoże ci uporządkować twój światopogląd ?
11. Czy jesteś z siebie zadowolony ?
12. Jaki wytknąłeś sobie cel najbliższy , dalszy, i ostateczny ?
13. Czy odczuwasz potrzebę wiedzy i dlaczego ?
14. Czy dotychczasowe wykształcenie nie uważałbyś za wystarczające ?
15. Jakie posiadasz plany życiowe ?
16. Czy chodzi ci o wykształcenie w ogóle czy tylko w pewnym kierunku?
17. Jaką korzyść dla twojej myśli i działania wyciągniesz z nauki ?
18. Czego oczekujesz od nauki ?
19. Dla pragniesz pozostać w przyszłości i dlaczego ?
20. Jaką wagę przypisujesz nauce.?
21. Których przedmiotów najchętniej się uczysz i dlaczego ?
22. Czy godziny poświęcane nauce nie zamieniłbyś na rozrywki, np. kino, teatr, zabawę.?

[illegible] jest konieczna w kształceniu się i czy samouctwo nie [illegible] za lepsze ?

[illegible] chętnie wykonujesz prace społeczne ?

[illegible] daje ci największe zadowolenie ?

[illegible] jesteś z twej dotychczasowej pracy zarobkowej zadowolony ?

[illegible] z przedmiotów nauczania zaspakaja twoje potrzeby intelektualne ?

[illegible] ten przedmiot zaspokoi twoje praktyczne potrzeby życiowe ?

[illegible] pragnienie wiedzy zrodziło się samo czy zostało podsunięte ci przez kogoś ?

[illegible] pragnienie wiedzy trwa u ciebie już długo, czy zrodziło się niedawno ?

[illegible] pragniesz uczyć się stale, czy tylko do pewnego etapu, np. do ukończenia szkoły średniej, czy uniwersytetu ?

[illegible] poszukujesz oświaty dla dorosłych ?

[illegible] oczekujesz od oświaty dla dorosłych ?

[illegible] doszedłeś do obecnego poziomu naukowego ?

[illegible] dokształcasz się poza szkołą, gdzie i od kiedy ?

[illegible] jest zawód twoich rodziców ?

[illegible] jest wykształcenie rodziców ?

[illegible] jest twoje dotychczasowe wykształcenie szkolne ?

[illegible] jakiej szkoły uczęszczasz obecnie ?

[illegible] masz już zawód (fach) ? (określić dokładnie jaki)

[illegible] uczysz się jeszcze ?

./.

III Opis przebiegu badań

Badania przeprowadzone przeze mnie odbywały się w maju roku szkolnego 1949/50 i we wrześniu 1950/1 na terenie szkół dla dorosłych w mieście Szczecinie, a mianowicie :

1. w I Państwowym Liceum Ogólnokształcącym dla Dorosłych im. Marii Konopnickiej,
2. w II Państwowym Liceum Ogólnokształcącym dla Dorosłych,
3. w Studium Przygotowawczym do Szkół Wyższych.

Aby zyskać na przejrzystości pracy i nie wydłużać tekstu danymi statystycznymi, co z powodzeniem zastąpić można tablicą, umieszczam ją celem charakterystyki ogólnej ilości badanych i koniecznych danych o nich. (Patrz. tablica nr. 1).

Zbadałem następujące osoby :

ad. 1.
1. Mężczyzna O. N. lat 25,
2. Mężczyzna J. I. lat 20,
3. Mężczyzna G. A. lat 26,
4. Mężczyzna W. R. lat 35,
5. Mężczyzna H. Z. lat 21,
6. Mężczyzna J. L. lat 24,
7. Mężczyzna M. O. lat 22,
8. Mężczyzna S. G. lat 22,
9. Mężczyzna A. L. lat 21,
10. Mężczyzna S. R. lat 21,
11. Mężczyzna R. P. lat 21,
12. Mężczyzna W. S. lat 26,

13. Mężczyzna Z. A. lat 30,
14. Mężczyzna B. A. lat 25,
15. Mężczyzna G. R. lat 26,
16. Mężczyzna A. G. lat 23,
17. Mężczyzna K. P. lat 25,
18. Mężczyzna D. T. lat 24,
19. Mężczyzna B. G. lat 21,
20. Mężczyzna V. I. lat 20,
21. Mężczyzna Z. O. lat 25,
22. Mężczyzna Y. I. lat 21,
23. Mężczyzna B. T. lat 25,
24. Mężczyzna Kobieta B. A. lat 19,
25. Kobieta G. I. lat 20,
26. Kobieta J. G. lat 20,
27. Kobieta Z. Z. lat 29,
28. Kobieta F. K. lat 23,
29. Kobieta F. A. lat 20,
30. Kobieta B. W. lat 20,
31. Kobieta B. A. lat 23,
32. Kobieta S. L. lat 22,

Świadkowie

ad.2 . 1. Mężczyzna G. F. lat 20,
2. Mężczyzna O. Z. lat 27,
3. Mężczyzna B. J. lat 26,
4. Mężczyzna Z. T. lat 19,
5. Mężczyzna A. A. lat 23,
6. Mężczyzna M. D. lat 25,
7. Mężczyzna M. Z. lat 19,
8. Mężczyzna K. B. lat 27,

9. Mężczyzna W. T. lat 20,

10. Mężczyzna J. A. lat 30,

11. Mężczyzna Z. Y. lat 28,

12. Mężczyzna S. W. lat 27,

13. Mężczyzna A. B. lat 28,

14. Mężczyzna Z. T. lat 30,

15. Mężczyzna A. S. lat 26,

16. Kobieta I. Z. lat 21,

17. Kobieta B. B. lat 19,

18. Kobieta J. J. lat 21,

19. Kobieta A. K. lat 23,

./.

20. ~~Kobieta~~ Mężczyzna S. I. lat 21,

21. Mężczyzna F. S. lat 23,

22. Mężczyzna M. D. lat 23,

23. Mężczyzna K. D. lat 21,

24. Mężczyzna J. A. lat 23,

25. Mężczyzna H. I. lat 20,

26. Mężczyzna S. L. lat 26,

27. Mężczyzna P. E. lat 20,

28. Mężczyzna S. T. lat 31,

29. Mężczyzna F. R. lat 19,

30. Mężczyzna M. T. lat 28,

32. Kobieta M. M. lat 26,

33. Kobieta H. M. lat 18,

34. Kobieta W. P. lat 20,

35. Kobieta M. P. lat 19,

36. Kobieta M. S. lat 20,

37. Kobieta L. A. lat 19,

38. Kobieta L. L. lat 23,

39. Kobieta D. M. lat 20,

40. Kobieta H. L. lat 25,

41. Kobieta M. A. lat 18,

ad. 3.21. Mężczyzna G. T. lat 20,

2. Mężczyzna I. I. lat 23,

3. Mężczyzna M. J. lat 25,

4. Mężczyzna R. T. lat 23,

5. Mężczyzna L. V. lat 26,

6. Mężczyzna C. A. lat 18,

7. Mężczyzna B. E. lat 20,

8. Mężczyzna S. T. lat 23,

9. Mężczyzna S. S. lat 19,

10. Mężczyzna R. T. lat 20,

11. Mężczyzna J. E. lat 18,

12. Mężczyzna S. M. lat 25,

13. Mężczyzna J. A. lat 18,

14. Mężczyzna G. R. lat 19,

15. Mężczyzna K. F. lat 19,

16. Mężczyzna P. W. lat 24,

17. Mężczyzna B. J. lat 20,

18. Mężczyzna R. H. lat 28,

19. Mężczyzna S. F. lat 19.

20. Mężczyzna Z. B. lat 26,

21. Mężczyzna K. J. lat 23,

22. Kobieta D. G. lat 22,

23. Kobieta M. G. lat 20,

24. Kobieta L. U. lat 21,

25. Kobieta D. L. lat 24,

26. Kobieta I. S. lat 20,

27. Kobieta J. D. lat 18,

28. Kobieta J. L. lat 18,

29. Kobieta A. M. lat 18,

30. Kobieta M. H. lat 18,

31. Kobieta O. K. lat 18,

32. Kobieta M. D. lat 27,

./.

33. Mężczyzna P. G. lat 27,

34. Mężczyzna S. K. lat 21,

35. Mężczyzna A. W. lat 21,

36. Mężczyzna M. Z. lat 25,

37. Mężczyzna A. N. lat 20,

38. Mężczyzna R. P. lat 24,

39. Mężczyzna L. N. lat 21,

40. Mężczyzna P. G. lat 22,

41. Mężczyzna W. Z. lat 19,

42. Mężczyzna S. K. lat 27,

43. Mężczyzna W. L. lat 24,

44. Mężczyzna G. Z. lat 23,

45. Mężczyzna L. Z. lat 32,

46. Mężczyzna W. K. lat 29,

47. Mężczyzna M. L. lat 19,

48. Mężczyzna P. J. lat 19,

49. Mężczyzna S. M. lat 21,

50. Mężczyzna B. W. lat 19,

51. Mężczyzna M. I. lat 24,

52. Mężczyzna W. O. lat 28,

53. Mężczyzna K. K. lat 20,

54. Mężczyzna P. T. lat 22,

55. Mężczyzna M. L. lat 22,

36. Mężczyzna ur. S. lat 25,

37. Mężczyzna J. P. lat 21,

38. Kobieta J. Z. lat 19.

W trzech wymienionych szkołach zbadałem pięć grup.

kl. 1. Klasa XI 32 osoby, w tym 23 mężczyzn i 9 kobiet.

kl. 2. Klasa X a 19 osób, w tym 15 mężczyzn i 4 kobiety.
Klasa X c 21 osób, w tym 11 mężczyzn i 10 kobiet.

kl. 3. Pierwszy rok studiów 32 osoby, w tym 21 mężczyzn i 11kobiet.
XI rok studiów 26 osób, w tym 25 mężczyzn i 1 kobieta.

Ogólna ilość badanych wynosi 130 osób, w tym 95 mężczyzn (73 %) i 35 kobiet (27 %).

(Dalsze dane patrz. tablica nr. 1, w której "R" = razem, "M" = mężczyźni, "K" = kobiety).

Wymienione szkoły obejmują uczniów wyłącznie pracujących. Badania te przeprowadziłem w Szczecinie, w mieście, które nie ma charakteru dzielnicowego. Są tutaj mieszkańcy albo pochodzą z różnych stron Polski, albo nawet jest repatriantem ze wszystkich stron świata. Z tego powodu zdają sprawę nawet osoby badane. Jako przykład przytoczam odpowiedź na pytanie 9 mężczyzny P. F. lat 20 : "Pracuję w dużym mieście w Szczecinie, w zbieraninie z całej Polski". Takie środowisko można przeciwstawić środowisku jednolitemu etnograficznie, a uzyskany tu materiał może być szczególnie ciekawy. Wśród badanych osób byli repatrianci z Francji, z Belgii

z anglii, z Egiptu, z holandii a nawet z ameryki. Wśród innych uczniów tych szkół byli przedstawiciele wszystkich województw Polski jak również reemigrantki Z. S. R. R. Pochodzenie socjalne badanych osób było przeważającej części robotniczo-chłopskie. Powyższe dane nie wynikają z pytań kwestionariusza, lecz z danych personalnych w aktach szkolnych (teczki uczniowskie).

Przeprowadzałam badania osobiście w grupach. warunki były sprzyjające. Badane osoby znajdowały się razem, w sali każdej szkoły, odizolowanej od dalszych klas dla zapewnienia ciszy i spokoju. Każda osoba badana miała do dyspozycji osobny stolik i wygodne krzesło. Każdemu był czysty papier w dostatecznej ilości dla każdej osoby . W każdej szkole miałam przy sobie tylko jeden kwestionariusz dla uzyskania pewności, że żadna osoba badana nie ma oszczędów i wszystkich pytań kwestionariusza. Mając przed sobą kwestionariusz, odczytywałam z niego tylko jedno pytanie, powtarzałam je lub dawałam konieczne wyjaśnienia. Na odpowiedź na dane pytanie pozostawiony był czas dowolny. Jeśli wszystkie badane osoby w danej grupie skończyły już odpowiedź na pytanie 1-sze i odłożyły pióra, dyktowałam 2-gie pytanie i td. wypełnienie kwestionariusza odbywało się jednorazowo, chociaż w czasie badań zapytywałam, czy badane osoby nie czują zmęczenia, co mogłoby wpłynąć ujemnie na rezultaty badań.

Okazało się jednak, że u żadnej z pięciu grup badanych osób nie chciano przerwać " tej zajmującej pracy " (wypowiedź grup), twierdząc, że nie czują znużenia i ciekawi są dalszych pytań. Taka sytuacja była zgodna ze z góry przygotowanym przeze mnie planem. Czas zużyty na badanie jednej grupy wynosił od 4 - 5 godz.

W czasie zachowania się badanych osób prowadziłem notatki spostrzeżeń. Obserwowałem : czas zabrania się do odpowiedzi, pewność i szybkość odpowiedzi, trudności w zabraniu się do pisania, mimikę i gestykulację podczas myślenia lub pisania. Prócz tego badane osoby zadawały objaśnienia do pytań kwestionariusza, również notowałem ich pytania a nieraz dyskusje. Zapisywałem również zainteresowania się badanych osób w czasie kilkugodzinnej pracy przy odpowiedziach. Przygotowanie osób do wypełnienia kwestionariusza poprzedził mój apel.9), który podaje w zwięzłej w instrukcji do kwestionariusza. Wśród ogólnej ilości badanych osób znalazła się tylko jedna, która nie zgodziła się na branie w tym udziału. Reszta osób z największym zapałem zabrała się do wypełniania kwestionariusza po uprzednim wysłuchaniu instrucji. Najbardziej zachęciło osoby badane to, że nie muszą podpisywać się pod tym, co napiszą. Zapewniło to w dużym stopniu szczerość odpowiedzi.

---

9) Patrz. str. 19 niniejszej pracy.

Pierwsza grupa (klasa XI była badana dnia 20 maja 1950 r. od godz. 16.oo do godz. 20.oo).

Druga grupa (klasa X a) była badana dnia 23 maja 1950 r. od godz. 16.oo do godz. 22.2o.

Trzecia grupa (klasa X c) była badana dnia 27 maja 1950 r. od godz. 16.oo do godz. 2o3o.

Czwarta grupa (kl I rok studiów) była badana dnia 2o września 1950 r. od godz. 16.oo do godz. 2o.55.

Piąta grupa (II rok studiów) była badana dnia 21 września 1950 r. od godz. 16.oo do godz. 2o.25.

W dalszych opracowaniach i w tablicach zachowuję ten podział na pięć grup z uwzględnieniem w każdej grupie i w ogólnej ilości badanych osób podziału na mężczyzn i kobiety.

./.

IV Opracowanie uzyskanego materiału.

Zanim człowiek przystąpi do działania, planuje
w myśli, po co i jak będzie działał. Myślenie
w myśli zawiera w sobie skomplikowany proces rozwa-
żania różnych możliwości. Proces taki kończy się
postanowieniem, które przechodzi w czyn, czyli
w wykonanie. Przy zjawieniu się przeszkód wewnętrz-
nych przed wykonaniem może nastąpić walka motywów,
a wobec przeszkód zewnętrznych zmienia się wybór
sposobu działania. Mając na względzie związek psy-
chiki człowieka ze środowiskiem, w którym wyrosła,
żyje i działa, sądzę, że środowisko wpływa na dzia-
łanie człowieka w ten sposób, że odzwierciedla
się i w działaniu, i w psychice człowieka.

Ten proces odzwierciedlania rzeczywistości
nie ma charakteru mechanicznego, lecz aktyw-
ny. Obiektywne dane ulegają w zjawiskach psy-
chicznych przeróbce a może i zniekształceniu, wobec czego
procesy psychiczne stają się subiektywnym odzwier-
ciedleniem obiektywnej rzeczywistości. Nie sądzę
nie tu bynajmniej materialistyczne zjawisk psychicz-
nych, tworzyć z nich czegoś materialnego, lecz pod-
kreślam powiązanie ich ze światem, z istniejącą
rzeczywistością, ze środowiskiem. Zjawiska psychicz-
ne nie występują na ogół jako procesy oderwane, lecz
powiązane ze sobą w jakiś sposób z jakimś kolwiek
działaniem. Bardzo ważnym w tej pracy jest fakt,
jak człowiek odzwierciedla rzeczywistość, co w niej
widzi, jak ją rozumie, czy uświadamia sobie sens

swego działania, od czego zależy kierunek jego działania. Chcąc rozpracować tak postawione zagadnienie, należy poznać jego podłoże, które w pracy tej będzie tłem społecznym. Dlatego rozpoczynam od tego zagadnienia i to zagadnienie nazywam :

1. Tło społeczne motywów.

Dążenie do czegoś jednostki bywa częścią ogólnych dążności, ta dążność jednostkowa wyrasta i uzależnia się od innych ludzi, z którymi się dana jednostka kontaktuje, pracuje i żyje, uzależnia się od środowiska ludzkiego. To działanie jednostki nie można wyrwać z działań społeczności, ten związek działań należy uwzględnić i dlatego dalszą część rozpracowywania uzyskanego materiału nazywam :

2. Zależność motywów od środowiska.

Życie psychiczne człowieka jest to funkcja specyficzna, człowiek jest zdolny do myślenia, co prowadzi do wniosku, że człowiek może oddziaływać na swoje życie psychiczne. Słusznym wydaje mi się rozpracowanie tego zagadnienia i tę część opracowania nazywam :

3. Pragnienie pogłębienia duchowego jako motyw.

Zjawiska i procesy psychiczne są związane z czyjąś osobowością psychiczną, z konkretną jednostką. Nie wszyscy ludzie mają te same zainteresowania, potrzeby, pobudki, pragnienia, dążności i motywy swego postępowania. Jednak życie indywidualne powiązane jest różnymi więzami z życiem

społecznym. Nie u wszystkich ludzi poszukiwanie oświaty kieruje się ku jednemu celowi, jedni w nauce widzą możliwości rozwinięcia intelektu, inni korzyści praktyczne a jeszcze inni może coś innego, stąd też opracowanie tego zagadnienia nazywam :

4. Motywy natury intelektualnej i praktycznej.

Indywidualność, zainteresowania i zdolności człowieka odbijają się w jego drodze życiowej, w jego życiorysie. A ponieważ osobista droga życiowa zależy również od warunków społecznych, w których człowiek żyje, więc indywidualność i właściwości psychiczne danego człowieka zależą pośrednio od warunków społecznych. Człowiek interesować może się wszystkim, czy też wieloma rzeczami, ale niemal każdy człowiek interesuje się czymś specjalnie. Należy zastanowić się nad tym, czy ludzie dorośli oczekują zaspokojenia potrzeb społecznych od oświaty dla dorosłych. To zagadnienie umieszczę pod tytułem :

5. Motywy społeczne.

Aby zachować pewną całość logiczną obranego zagadnienia, warto rozpracować czy i w jakim stopniu motywy ludzi dorosłych zależą od stopnia wykształcenia. Stąd też rozdział ten nazywam :

6. Zależność motywów od stopnia wykształcenia.

Człowiek myślący i świadomie działający stawia sobie pewne cele i swą działalność dostosowuje do tych z góry wytkniętych celów. Ludzie myślą i działają tak lub inaczej w określonych okresach

i warunkach spolecznych i ekonomicznych. Czlowiek żyje z innymi ludzmi, żyje w określonym środowisku i jest jego pewną czastką, postepowanie człowieka i jego dążnosci wychodzą z ściśle określonych motywów i skierowane są ku z góry określonym celom. w tym rozdziale rozpatruję, co pobudza człowieka do takiego czy innego działania i jaka jest siła tego, co pobudza do postawienia sobie takich czy innych celów. Rozdział ten nazywam :

7. Źrodło i siła motywów.

./.

Dla poznania tła społecznego motywów, opracowywuję następujace pytania : 36, 37, 38, 39, 5, 40, 41.

Pytanie 36.

" Jaki jest zawód twoich rodzicow ? "

Odpowiedzi :

46 (35,4 %) chłopów malorolnych,

34 (26,2 %) robotników,

21 (16,o %) urzędników,

18 (14,0 %) rzemieślników,

7 (5,4 %) pracownikow P.K.P.,

4 (3,0 %) zawodowych wojskowych.

Razem 130 osob 100 % (s zczegoly patrz. tablica 2).10)

[illegible] wyjaśniam, że tablice od 2 do 42 są jednego typu. Jednym objaśnieniem obejmuję wszystkie tablice. Ich układ nie ma porządku hierarchicznego, lecz wynika z kolejno uzyskiwanych odpowiedzi, stąd [illegible] liczbowe nie mają ani porządku wzrastajacego, ani malejącego, [illegible] porządek wynikly z toku wałaniających się zagadnień. Są zatem tablicami naturalnymi. w tablicach tych, skrot "R" oznacza razem, "M" oznacza mężczyzn, a "K" kobiety. Obliczenia procentowego

[illegible]

[illegible] w tablicach, aby zachować ich przejrzystość i jasność. [illegible] pomyślane i podane są w ten sposób, że procenty pozwala- [illegible] sie co do ilości konkretnych wypowiedzi w każdym [illegible] taki posiadają wszystkie tablice (od 2 - 42).

Pyt. 37. " Jakie jest wykształcenie twoich rodziców

Odpowiedzi :

32 os oby (24,7 %) 7 kl. szk. podst.

27 osob (20,8 %) analfabeci

16 osob (12,3 %) 3 kl. szk. podst.

13 osob (10,0 %) 4 kl. szk. podst.

12 osob (9,2 %) ukończona szkoła średnia

10 osob (7,7 %) czyta i pisze(bez szkoły)

5 osob (3,8 %) 2 kl. szk. podst.

5 os ob (3,8 %) 5 kl. szk. podst.

5 osob (3,8 %) ukończona szkoła wyższa

3 osoby (2,3 %) 6 kl. szk. podst.

2 osoby (1,6 %) kilka klas gimn.

Razem 130 osob 100 % (patrz. szczegoly, tablica 3).

Pyt. 38. " Jakie jest twoje dotychczasowe wykształcenie szkolne ? "

Odpowiedzi :

40 osob (31,0 %) klasa dziesiąta

32 osoby (24,5 %) klasa jedenasta

32 osoby (24,5 %) pierwszy rok studiów przygotowawczych do szk. wyższych.

26 osob (20,0 %) drugi rok studiów przygotowawczych do szkol wyższych.

Razem 130 os ob 100 % (patrz. szczegoly, tablica 4)

Pyt. 39. " Do jakiej szkoły uczęszczasz obecnie"?

Odpowiedzi :

72 osoby (55,5 %) uczęszcza do liceum ogolnokształcącego dla doroslych.

58 osob (44,5 %) uczeszcza na studia przyg. do szkół wyższych.

Razem 130 osob 100 % (szczegoly, patrz. tablica 5).

Pyt. 5. " Dlaczego nie uczyłeś się będąc w wieku szkolnym ? "

Odpowiedzi :

64 osobom (49,2 %) przeszkodziła wojna,

60 osobom (46,2 %) nie miało środków materialnych,

6 osob (4,6 %) nie miało chęci do nauki w wieku szkolnym,

Razem 130 osob, 100 % (szczegoly patrz. tablica 6).

Pyt. 40. " Czy masz już zawód (fach) jaki ?"

Odpowiedzi :

83 osoby (63,8 %) nie ma zawodu,

47 osob (36,2 %) ma zawód,

Razem 130 osob, 100 % (szczegoly patrz. tablica 7).

Pyt. 41. " Dlaczego uczysz się jeszcze ? ".

Odpowiedzi :

59 osob (45,4 %) pragnie zdobyć zawód,

25 os ob (19,2 %) pragnie zapewnić sobie byt materialny

17 osob (13,1 %) pragnie zmienić zawód dla lepszych warunków materialnych,

10 os ob (7,6 %) pragnie osiągnąć swój cel życiowy,

9 os ob (6,9 %) pragnie zdobyć wiedzę,

8 osob (6,2 %) pragnie wyróżnić się w społeczeństwie

2 osoby (1,6 %) pragnie pracować naukowo,

razem 130 osob, 100 % (szczegóły patrz. tablica 8).

A oto odpowiedzi osob na to pytanie :

Mężczyzna M. O. lat 22 : " bo pragnę zostać lekarzem, zapewnić sobie i rodzinie byt materialny i może w przyszłości pomóc innym ".

Mężczyzna G. Z. lat 23 : " uczę się dlatego jeszcze, bo w stosunku do innych jeszcze jestem głupi i nie mam żadnego zawodu."

Mężczyzna P. J. lat 19 : " uczę się dla zdobycia zawodu ".

Mężczyzna M. L. lat 19 : " pragnę zdobyć zawód, żeby wydatniej pracować".

Mężczyzna J. I. lat 20 : " dotychczasowa praca nie daje mi zadowolenia, tak ze względu na rodzaj pracy jak i na wynagrodzenie".

Mężczyzna J. A. lat 30: " bo chcę osiągnąć swój cel, pozycję w życiu i ogólne zadowolenie moralne

Mężczyzny S. W. lat 26: " aby zrealizować swe życiowe plany".

Wypowiedzi tych swiadomie nie komentuję.

Wnioski. Odpowiedź na pytanie 36 charakteryzuje pochodzenie socjalne badanych osob. Z przytoczonych liczb wynika, że badane osoby wywodzą się ze środowiska robotniczo - chłopskiego z uzupełnieniem inteligencji pracującej. Rzemieślnicy, pracownicy P.K.P. i zawodowi wojskowi stanowią zaledwie 22,4 a gdy z tej grupy do inteligencji pracującej doliczę pracowników P.K.P. i zawodowych wojskowych,

to wydzieli się tylko grupa rzemieślnicza, która stanowić będzie 14 %. Takie środowisko określić można jako robotniczo - chłopskie uzupełnione proletariatem miejskim. Z zawodem wiąże się zagadnienie wykształcenia tego środowiska. Pytanie 37 daje takie rezultaty. Rodziców 11) badanych osób pod względem wykształcenia ustawić można w szereg malejący podany wyżej (opracowanie pyt. 37 str. 35). Środowisko to w przeważającej części składa się z analfabetów i z ludzi z ukończoną szkołą podstawową lub jej kilkoma klasami. Ludzie ze średnim i wyższym wykształceniem stanowią tu niewielki odsetek (patrz. tablica 3). Dotychczasowe wykształcenie osób badanych ilustruje tablica 4. Osoby badane od ukończenia szkoły średniej dzieli kilka tygodni, rok lub najwyżej dwa lata. Badane osoby mają już wyraźnie wytknięte swoje cele życiowe.

---

11) Brałem pod uwagę tylko wykształcenie ojców, gdyż nie zaszedł wypadek, w przeprowadzonych przeze mnie badaniach, by żona miała "wyższe" wykształcenie szkolne niż mąż. Wyższe użyto tu w sensie : więcej klas, więcej oddziałów i tp.

O formach organizacyjnych kształcenia się osób badanych informuje nas pytanie 39. Z ogólnej ilości badanych osób (130) więcej niż połowa uczęszcza do szkół średnich ogólnokształcących dla dorosłych, a resztę skupiają studia przygotowawcze (patrz tablica 5). Przyczyny, dla ktorej ci dorośli nie mogli się kształcić w wieku szkolnym ilustruje tablica 6. Głównymi przyczynami są : brak środków materialnych i wojna. O tym, czy kształcący się posiadają już zawód czy nie, informuje nas tablica 7. Motywy skłaniające tych ludzi do kształcenia się odnajduję w pytaniu 41. Dorosłych ludzi do kształcenia skłania pragnienie zdobycia zawodu, pragnienie zapewnienia sobie bytu materialnego lub pragnienie zmiany zawodu dla lepszych warunków materialnych. W mniejszym już procencie ludzie pragną osiągnąć jakiś swój cel życiowy, pragną zdobyć wiedzę, wyróżnić się w społeczeństwie lub pracować naukowo (patrz tablica 8).

Dążenie do kształcenia się dorosłych ludzi staje się zjawiskiem społecznym . Nasilenie pragnienia kształcenia się w społeczeństwie zależy od samopoczucia jednostek, wchodzących w skład społeczeństwa. To samo poczucie jednostki zależy od oceny tej jednostki przez społeczeństwo, od jej możności działania w tym społeczeństwie, od możliwości awansu społecznego. Ponieważ szanse te (możliwości działania, awans społeczny) zależą w pewnej mierze od wykształcenia, staje się to pobudką do postanowienia zdobycia go.

Gdy dobór elity społecznej oparty jest na pochodzeniu, majątku i tp., wykształcenie staje się drugorzędnym kryterium w ocenie wartości jednostki. Wówczas pragnienie wykształcenia traci na intensywności i rozpowszechnieniu. W takiej sytuacji narastające bariery utrudniające kształcenie się tych ludzi, którzy muszą pracować na swoje utrzymanie, stają się główną przyczyną tego, że system oświaty nie uwzględnia potrzeby istnienia form organizacyjnych kształcenia ludzi dorosłych.

Natomiast gdy pewne warstwy społeczne (w moich badaniach robotnicy, chłopi i proletariat miejski) dążą do politycznego i kulturalnego równouprawnienia, pragnienie kształcenia się obejmuje szerokie kręgi. Powstają formy organizacyjne kształcenia dorosłych nie notowane w innych okresach politycznych. Poczucie małej wartości w porównaniu z innymi warstwami społecznymi budzi bardzo silne potrzeby zdobycia wykształcenia. Wykształcenie nabiera pewnej ceny społecznej ze względu na trud jego zdobycia i zdolności do tego potrzebnych. Nasilenie i jakość motywów ulegają zmianie w zależności od tego, w jakich okresach politycznych, społecznych i ekonomicznych ludzie dorośli kształcą się.

./.

Zagadnienie to rozpatruję analizując wypowiedzi na pytanie 8 i 9.

Pytanie 8. " Czy środowisko, w którym żyjesz, jest bardziej wykształcone od ciebie ?"

Odpowiedzi :

42 osoby (32,3 %) mniej wykształcone,

40 os ob (30,8 %) bardziej wykształconych,

37 osob (28,5 %) różne,

11 osob (8,4 %) ten sam poziom.

Razem 130 osob, 100 % (szczegoły patrz tablica9).

Pytanie 9. " Pracujesz na wsi, w wielkim mieście, czy w małym miasteczku ?"

Odpowiedzi :

80 osob (61,5 %) pracuję w dużym mieście,

27 osob (20,8 %) pracuję na wsi,

23 osoby (17,7 %) pracuję lub pracowało w małym miasteczku.

Razem 130 osob, 100 % (szczegoły patrz. tablica 10).

Badane przeze mnie osoby przebywały lub przebywają w środowisku, które pod względem wykształcenia należy ustawić w następujący szereg malejący : środowisko mniej wykształcone, bardziej wykształcone, różne.i nak tym samym poziomie. Największy procent badanych osob żył, lub żyje w środowisku ludzi mniej wykształconych, a najmniejszy procent wśród ludzi o tym samym poziomie.

Większość badanych osob pracuje w dużym mieście, mniej w małych miasteczkach, pośrednia ilość na wsi.

Wyniki moich badan wskazują na to, że trudno jest określic, które z środowisk dostarcza więcej pobudek do kształcenia się: wiejskie, małomiasteczkowe czy wielkomiejskie. Z tychże badań wynika, że pierwszeństwo należałoby oddać środowisku wielkomiejskiemu (61,5 %), ale nie wiadomo, czy tu się nie ma do czynienia ze zwykłą przypadkowością, ponieważ (jak mi się wydaje) wielkie miasto dostarcza ludziom surogatów wiedzy w postaci filmów, odczytów, rozrywek, imprez zaspakajających (u niektorych jednostek) pragnienie kształcenia się. Te surogaty mogą stawać się złudą, zabijającą potrzebę systematycznego kształcenia się. Problem ten nie zostanie tu rozstrzygnięty, gdyż nie wiadomo, czy właśnie wieś (20,8 %) lub miasteczko (17,7 %) nie dają więcej pobudek do kształcenia się w postaci pragnienia wybicia się, oderwania się od często przygniatających warunków, zachowania swej odrębności, swej wyższości, awansu społecznego, czy kariery życiowej. Mogę spotkać się tu ze słusznym zarzutem, że te same pobudki mogą zaklaniać i ludzi pracujących w wielkim mieście, ale mam na względzie to, że dla człowieka żyjącego na głębokiej prowincji ta droga staje się niemal jedyna, gdy wielkomiejski człowiek ma ich wiele.

Trudno jest rowniez rozwiązac problem, które ze środowisk pod względem wykształcenia wpływa wiecej lub mniej i w jakim stopniu na ludzi doroslych kształcących się i na ich postanowieniach w tym kierunku. Z uzyskanych danych wynikałoby, że środowisko mniej wykształcone wpływa na jednostkę w ten sposób, że powstaje w niej często pragnienie zachowania swej wyższosci lub podkreślenia swojej indywidualnosci. Z tego środowiska rekrutuje się największa ilość osób w zespole tym, z którym prowadziłem badania. Środowisko bardziej wykształcone powodować może w jednostce chęć dorównania innym przez zdobycie wykształcenia. Tu mogą odgrywac rolę pewne ambicje np. zdobycia osoby płci innej lub nawet zazdrosci. (30,8 %). Oto przykład : kobieta I. S. lat 20 : " miała styczność z różnymi ludźmi. Przeważnie obcowała z niewykształconymi. Z ludźmi wykształconymi nie chciała obcowac, by nie być posmiewiskiem. Postanowiła uczyć się, by kiedyś dorównać ludziom wykształconym." x

Środowisko różne (28,5 %) wpływac może w ten sposób, że jednostka porównuje i waży obydwie alternatywy za kształceniem się i przeciw. Środowisko dostarcza jej materiału.

Środowisko o tym samym poziomie może nastręczać jednostce okazji do wybicia się i oderwania się od niego, jeśli ją to środowisko nie zadawala i nie wiąże mocnymi więzami. Wówczas kształcenie się takiej jednostki staje się środ-

kiem do wyrwania jej z tego środowiska. Ale może być i inaczej. Kształcenie się jednostki może być srodkiem do jej umocnienia się w tym środowisku, jeśli związana jest z nim mocno i trwale. W każdym razie działalność i dobór drogi życiowej człowieka warunkuje się od środowiska, w ktorym żyje w ten czy inny sposob.

[illegible] pogłę- [illegible] duchowego [illegible].

To zagadnienie opieram na materiale uzyskanym z pytania 10, 11 i 12.

Pytanie 10. " Czy nauka pomoże ci uporządkować twój światopogląd ?"

Odpowiedzi :

117 osob (90,0 %) nauka pomoże uporzadkować swiatopoglad,

4 osoby (3,2 %) nauka nie pomoże uporzadkować światopoglądu,

4 osoby (3,2 %) nauka częściowo pomaga do uporządkowania światopoglądu,

3 osoby (2,3 %) światopogląd już uporzadkowany,

2 osoby (1,3 %) nie chodzi o światopogląd lecz o byt materialny.

Razem 130 osob 100 % (szczegoly patrz tablica 11).

Pytanie 11. " Czy jesteś z siebie zadowolony ?"

Odpowiedzi :

86 osob (66,2 %) zadowolonych,

25 osob (19,2 %) niezadowolonych,

19 osob (14,6 %) częściowo zadowolonych.

Razem 130 osob 100 % (szczegoly patrz tablica 12).

Pytanie 12. " Jaki wytknales sobie cel najbliższy, dalszy i ostateczny ?"

Odpowiedzi : cel najbliższy ;

129 osob (99,2 %) ukończenie szkoły średniej,

1 osoba (0,8 %) małżeństwo.

Razem 130 osob 100 % (szczegoły patrz tablica 13).

cel dalszy :

104 osoby (80,0 %) ukończenie wyższych studiow,

14 osob (10,7 %) małżeństwo,

10 osob (7,7 %) walka o byt,

1 osoba (0,8 %) zdobycie zawodu,

1 osoba (0,8 %) podróże.

Razem 130 osob, 100 % (szczegoły patrz tablica 13).

cel ostateczny :

58 osob (44,7 %) korzyści materialne z obranego zawodu,

21 os ob (16,2 %) praca społeczna,

17 osob (13,1 %) brak wyraźnego celu,

16 osob (12,3 %) szczęście rodzinne,

14 osob (10,8 %) małżeństwo,

I4 osoby (3,0 %) praca naukowa.

Razem 130 osob, 100 % (szczegoly patrz tablica 13).

[illegible]one wnioski.

Z wypowiedzi badanych osób wynika, że nauka wpływa na uporządkowanie światopoglądu jednostek. (90 %). Nieliczny tylko odsetek wypowiada się, że ma światopogląd już uporządkowany, że nauka nie wpływa na uporządkowanie światopoglądu, że tylko częściowo może wpływać, lub wcale im nie chodzi o światopogląd, lecz o byt materialny.

Niektóre odpowiedzi osób badanych na pyt. 10 :

kobieta J. D. lat 18 " jedynie nauka może mi uporządkować mój światopogląd ".

Mężczyzna W. R. lat 35 : " tylko nauka uporządkuje mój światopogląd, nada mi równowagi i spokoju :

Mężczyzna G. A. lat 26:" mój światopogląd już się uporządkował ".

Kobieta I. Z. lat 21 : " nie może mi pomóc, gdyż metody nauczania przedwojennego, czy nawet tuż po wojnie świeżo tkwi w mym umyśle ".

Mężczyzna J. I. lat 20: " może tylko częściowo samym faktem, bo nie sądzę, abym się w szkole nauczył czegoś, co byłoby mi nieznane. Mam na myśli nie te " suche " fakty, które nam wykładają, lecz całą szeroką wiedzę o świecie ".

Mężczyzna M. O. lat 22: " tak, ale nie ze wszystkim, bo dopiero życie to zrobi".

Mężczyzna Z. Y. lat 28: " szczerze mówiąc, to swój światopogląd mam już skrystalizowany dość mocno ".

Ludzie ci przeważnie są z siebie zadowoleni (66, 2 %), bądź to nie zadowoleni(19,2 %), lub tylko częściowo zadowoleni (14,6). A oto ich wypowiedzi :

kobieta I. D. lat 18: " ja jestem zadowolona z siebie, dlatego, że jestem młoda, zdrowa, pragnę się uczyć i mam zdolności".

Mężczyzna P. T. lat 22: " jestem z siebie zado-

wolony, dlatego, że jestem synem chłopa i mam zdolności do nauki ".

Mężczyzna Z. Y. lat 28: " na ogół jestem z siebie zadowolony, bo pomimo wszelkich trudnosci posuwam się stale naprzód i to mnie cieszy, że co rok to jestem szczebel wyżej ".

Kobieta I. Z. lat 21: " nie jestem z siebie zadowolona, gdyż po glębszej analizie dochodzę do wniosku, że nic nie umiem, a brak mi silnej woli, aby przyłożyć się dobrze do nauki".

Mężczyzna Z. O. lat 25: " nie jestem z siebie zadowolonym ponieważ nie mogę poznać i zrozumieć zagadnień wspomnianych przeze mnie w punkcie 4, a mianowicie: jak powstała pierwsza komórka żyjąca, drugie: czy ustrój planetarny jest całkowicie i dokładnie zbadany, gdzie kończy się ustrój planetarny, co znajduje się w dalszej odległości od planet dotychczas poznanych przez ludzkość. Drugi podpunkt powyższego zagadnienia sprawia mi największą trudność życiową, a niejednokrotnie wprowadza mnie w całkowity stan obłąkania ".

Mężczyzna S. S. lat 19: " częściowo jestem zadowolony, gdyż przez interesowanie się głowa u mnie jest tak nabita tymi niezrozumialymi zagadnieniami, że doprowadza mnie to smutku ".

Określone cele człowieka i jego motywy są ze sobą ściśle związane. Ponieważ cele życiowe ludzi wypływają z określonych motywów, zanalizowanie celów rzuca pewne światło na ich motywy.

A oto rezultaty :

celem najbliższym tych ludzi jest ukończenie szkoły średniej (99,2 %), jedna tylko osoba wytknęła sobie jako cel najbliższy małżenstwo. Niektóre wypowiedzi:

Mężczyzna Z. Y. lat 28: " najbliższym moim celem jest w najkrótszym czasie ukonczyc mature."

Kobieta N. N. lat 18: " moim celem najbliższym jest wyjście za mąż ".

Celem dalszym badanych osob jest ukończenie studiów, małżeństwo, walka o byt, zdobycie zawodu i podroże. W celach ostatecznych przodują korzyści materialne z obranego zawodu, dalej praca społeczna, brak wyraźnych celów, szczęście rodzinne, małżenstwo i wreszcie praca naukowa. Niektore wypowiedzi :

Kobieta W. A. lat 23: " najbliższym moim celem jest matura, dalszym studia ~~wzzawodzie~~ i na koniec praca w zawodzie, ktory mi da zadowolenie, pozycję zyciowa i dobrobyt ".

Kobieta J. J. lat 21: " zdobyć zawód, zarabiac, pomoc rodzicom i rodzeństwu w dalszej nauce ".

Mężczyzna J. I. ~~lat~~ celem najbliższym jest ukończenie szkoły średniej i wyższej. Dalszym ~~połączenie~~ się węzłem małżenskim z kobietą, ktora mi będzie odpowiadac duchowo i fizycznie. Celu ostatecznego nie posiadam."

Mężczyzna Z. O. lat 25: " moim celem ostatecznym jest stać s_ię astronomem i naukowcem. Dowieść, jak powstało życie na ziemi i gdzie

kończy się ustrój planetarny".

Motywy kształcenia się ludzi dorosłych nie zależą wyłącznie od środowiska, lecz pragnienie kształcenia się wyrastać może na tle indywidualnego życia psychicznego jednostki. W badaniach tych uwidacznia się, że motywem tego pragnienia jest dążność do uporządkowania światopoglądu, do uporządkowania własnego życia psychicznego (90 %). Człowiek pragnie wytłumaczyć sobie pewne zjawiska, uporządkować swe poglądy w pewnych dziedzinach życia i ma nadzieję, że nauka pomoże mu w rozwiązaniu jego problemów. Ludzie ci odczuwają niekiedy jakieś niezadowolenie (19,2 %) z siebie, co prowadzi ich do poznania własnych błędów. Tutaj nauka staje się środkiem wiodącym tych ludzi do ich celów. Niektórzy odczuwają potrzebę naukowego ujęcia rzeczywistości, która ich otacza. Ta rzeczywistość może być różna. Może nią być przyroda, życie społeczne, inni ludzie lub nawet własne życie psychiczne. Stąd też wynikają rozmaite, lecz konkretne zainteresowania tych ludzi. Zainteresowania te stają się siłą pobudzającą człowieka do zdobywania wiadomości i rozszerzania swych horyzontów, do wzbogacania treści swego życia psychicznego.

Kształcenie staje się warunkiem sensownego bytowania. Ten rodzaj motywów występuje u ludzi dorosłych w okresie zmieniających się przyjętych poglądów. Ludzie dorośli zadowoleni, to jednostki

przedsiebiorcze, glębia ich życia zchodzi na plan drugi, ich celami życiowymi są korzyści materialne, zawody rentowne i urozmaicenie sobie życia. Nie zagłębiają się oni w zagadnienia abstrakcyjne, uczą sie przedmiotów wiodących ich do celu, bez względu na to, czy one zaspokajają ich potrzeby intelektualne czy nie. Intelekt zchodzi na plan drugi, na czoło wysuwa się sztuka życia, chęć wybicia się i imponowania drugim. Korzyści materialne stają się dewizą ich życia i celami ostatecznymi.

Materiał do tego rozdziału uzyskałem z następujących pytań : 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 35.

Pytanie 13: " czy odczuwasz potrzebę wiedzy i dlaczego ?"

Odpowiedzi:

83 osoby (63,8 %) jako środek konieczny do osiągnięcia celu,

21 osob (16,2 %) pragnie dorównać innym,

14 osob (10,8 %) dla podniesienia poziomu intelektualnego,

9 osob (6,9 %) aby znaleźć odpowiedź na drżące pytania,

2 osoby (1,5 %) dla umożliwienia pracy społecznej,

1 osoba (0,8 %) nie odczuwa potrzeby wiedzy.

Razem 130 osob 100 % (s zczegoly patrz tablica 14).

Pytanie 14. " Czy dotychczasowe wykształcenie nie uważałbyś za wystarczające ?"

Odpowiedzi:

105 osob (80,8 %) uważa za niewystarczające ze względu na korzyści materialne,

24 osoby (18,4 %) uważa za niewystarczające ze względu na korzyści intelektualne,

1 osoba (0,8 %) uważa dotychczasowe wykształcenie za wystarczające.

Razem 130 osob,100 % (szczegoły patrz tablica 15).

Pytanie 15. " Jaki posiadasz plany życiowe ?"

Odpowiedzi:

51 osoba (39,2 %) pragnie zdobyć zawód inżynierski,

42 osoby (32,3 %) pragnie sobie zabezpieczyć byt materialny,

21 os ob (16,1 %) pragnie pracować społecznie,

7 osob (5,4 %) pragnie pracować naukowo,

5 osob (3,8 %) pragnie dobrze wychować swoje potomstwo,

4 osoby (3,2 %) pragnie osiągnięcia szczęścia.

Razem 130 osob 100 % (szczegoły patrz tablica 16).

Pytanie 16. " Czy chodzi ci o wykształcenie w ogóle, czy tylko w pewnym kierunku ?"

Odpowiedzi :

63 osoby (48,4 %) pragnie osiągnąć wykształcenie politechniczne,

36 osob (27,7 %) wykształcenie ogólne,

18 osob (13,8 %) wykształcenie medyczne,

5 osob (3,8 %) wykształcenie ekonomiczne,

3 osoby (2,3 %) wykształcenie reżyserskie,

2 osoby (1,5 %) wykształcenie matematyczne,

2 osoby (1,5 %) wykształcenie humanistyczne,

1 osoba (0,8 %) wykształcenie astronomiczne.

Razem 130 osob 100 % (szczegoly patrz tablica 17).

Pytanie 17. " Jaka korzyść dla twojej myśli i działania wyciągniesz z nauki ?"

Odpowiedzi :

103 osoby (79,2 %) wyciągnie korzyści materialne,

26 osob (20,0 %) wyciągnie korzyści intelektualne,

1 osoba (0,8 %) spełni przyrzeczenie narzeczonemu.

Razem 130 osob 100 % (szczegóły patrz tablica 18).

Pytanie 18. " Czego oczekujesz od nauki ?"

Odpowiedzi :

87 osob (67 %) oczekuje poprawy bytu materialnego,

24 osoby (18,4 %) oczekuje korzyści intelektualnych,

19 osob (14,6 %) oczekuje osiągnięcia swego celu.

Razem 130 osob 100 % (szczegoly patrz tablica 19).

Pytanie 19. " Kim pragniesz pozostać w przyszłości i dlaczego ?"

Odpowiedzi :

60 osob (46,2 %) pragnie osiągnąć kwalifikacje inżynierskie,

19 osob (14,6 %) pragnie osiągnąć kwalifikacje

lekarskie,

9 osob (6,9 %) jest nie zdecydowanych,

8 osob (6,2 %) pragnie zdobyć wykształcenie ogólne,

7 osob (5,4 %) pragnie osiągnąć kwalifikacje ekonomiczne lub dyplomatyczne,

7 osob (5,4 %) pragnie pozostać urzędnikami,

7 osob (5,4 %) pragnie osiągnąć kwalifikacje nauczycielskie,

2 osoby (1,5 %) pragnie pozostać oficerami,

2 osoby (1,5 %) pragnie pozostać dziennikarzami,

2 osoby (1,5 %) pragnie pozostać naukowcami,

2 osoby (1,5 %) pragnie pozostać dobrymi matkami,

1 osoba (0,8 %) pragnie pozostać tylko żoną,

1 osoba (0,8 %) pragnie pozostać literatem,

1 osoba (0,8 %) pragnie pozostać astronomem.

Razem 130 osob 100 % (szczegoly patrz tablica 20).

Pytanie 20. " Jaką wagę przypisujesz nauce ?"

Odpowiedzi :

95 osob (73,0 %) wypowiada się, że nauka prowadzi do postawionego sobie celu i poprawy bytu materialnego,

24 osoby (18,6 %) wypowiada się, że nauka podnosi poziom intelektualny,

7 osob (5,4 %) wypowiada się, że nauka prowadzi do wybicia się,

2 osoby (1,5 %) wypowiada się, że nauka jest źródłem poznania świata,

2 osoby (1,5 %) wypowiada się, że nauka ma wartosc ujemna.

Razem 130 osoby 100 % (szczegoly patrz tablica 21).

Pytanie 21. " Których przedmiotów najchętniej sie uczysz i dlaczego ?"

Odpowiedzi :

39 osob (30 %) najchetniej się uczy fizyki,

16 osob (12,4 %) najchetniej się uczy matematyki,

14 osob (10,8 %) najchetniej uczy się przedmiotów ścisłych,

13 os ob (10,0 %) najchętniej uczy się języka polskiego,

12 os ob (9,2 %) najchętniej uczy się biologii,

9 osob (6,9)%) najchętniej uczy się chemii,

9 osob (6,9 %) najchętniej uczy się ekonomii,

9 osob (6,9 %) najchętniej uczy się przedmiotów humanistycznych,

5 osob (3,8 %) najchętniej uczy się historii,

3 osoby (2,3 %) najchętniej uczy się jezykow obcych,

1 osoba (0,8 %) najchętniej uczy się geologii.

Razem 130 osob 100 % (szczegóły patrz tablica 22).

Pytanie 22. " 3 godziny poswięcone nauce nie zamieniłbys na rozrywki ?"

Odpowiedzi :

101 osoba (77,7 %) nie zamieniłaby,

29 osob (22,3 %) zamieniłoby.

Razem 130 osoby 100 % (szczegoly patrz tablica 23).

Pytanie 35. " Czy dokształcasz się poza szkołą, gdzie i kiedy ?"

Odpowiedzi :

117 osob (90 %) nie dokształca sie,

13 osob (10 %) dokształca sie .

Razem 130 osoby 100 % (szczegoly patrz tablica 24).

Nie wszyscy kształcący się dorośli kierują się podobnymi motywami i nie u wszystkich motywy sięgają jednakowo głęboko. Jedni chcą dorownać innym ludziom, drudzy pragną podnieść swój poziom intelektualny, inni pragną znaleźć odpowiedź na dręczące ich pytania i rozwiązać niejasne dla nich problemy czy zagadnienia, a inni jeszcze w nauce widzą podłoże do skutecznego działania społecznego. Swoję dotychczasowe wykształcenie jedni uważają za niewystarczające ze względu na korzyści materialne, drudzy ze względu na korzyści intelektualne, a jest i jednostka, która uczy się mimo tego, że swoje dotychczasowe wykształcenie uważa za wystarczające, nauki nie pragnie, pragnie tylko wyjść za mąż, dotrzymać przyrzeczenia narzeczonemu. Różni ludzie rożne posiadają plany życiowe, Znaczny procent ludzi pragnie osiągnąć zawód inżynierski(59,2 %), inni pragną zabezpieczyć sobie byt materialny, bądź też pracować społecznie. Są tacy, którzy pragną pracować naukowo(5,4 %), inni tylko dobrze wychowywać swoje potomstwo, bądź też osiągnąć szczęście. Stąd też rożne są zainteresowania różnych ludzi i w związku z tym rożne kierunki naukowe rożnie są reprezentowane. Największy procent tych ludzi (48,4 %) pragnie mieć wykształcenie polityczne, w mniejszym już procencie

wykształcenie ogólne, bądź to medyczne. Wykształcenie humanistyczne wydawać się może (na podstawie tych badań) jako zanikające (1,5 %). Jedna osoba 0,8 % ma głębsze zainteresowanie naukowe, pragnie pozostać badaczem - astronomem. Jakaż to korzyść ludzie ci widzą w nauce ?" (12,2 %) 79,2 % badanych osób widzi w nauce korzyści materialne, inne osoby widzą korzyści intelektualne a jedna osoba przez naukę spełni dane przyrzeczenie narzeczonemu. Badane osoby oczekują od nauki poprawy bytu materialnego (67 %) lub korzyści intelektualnych, względnie przez naukę osiągnięcia swego celu. Wśród badanych osób przeważająca część 46,2 % wybiera zawód inżynierski albo lekarski. Wykształcenie ogólne zchodzi na plan drugi 6,2 %. Po za tym niewielki już procent rozpada się na różne zawody. Wykształcenie humanistyczne zajmuje w tej pozycji 0,8 %.ogólnej ilości badanych osób (1 litera). Nie wszyscy badani przypisują jednakową wagę nauce. 73 % wypowiada się, że nauka prowadzi do postawionego sobie celu i do poprawy bytu materialnego. W 27 % badanych osób mieszczą się ci, którzy wypowiadają się, że nauka podnosi poziom intelektualny, prowadzi do wybicia się, że jest źródłem poznania świata, a nawet że nauka ma wartość ujemną.

Jednym - wśród osób badanych - chodzi o wiedzę przyrodniczą 80,1 % i dlatego uczą się najchętniej fizyki, chemii, biologii, geologii

i w ogóle przedmiotów scisłych; drugim chodzi o wykształcenie ogólne i dla nich ulubionymi przedmiotami są : jezykoznawstwo, historia i w ogóle przedmioty humanistyczne. Ludzie ci ucza sie w godzinach wolnych po-za zajęciami służbowymi i tych godzin nie zamieniliby na rozrywki(77,7 %), inni chętnie zrezygnowaliby z nauki na rzecz odpoczynku czy rozrywek. Ale w jak zebrany material wykazuje - i jedni i drudzy nie czynia tego dla wiedzy. Ci, ktorzy godziny poswięcone nauce nie zamieniliby na rozrywki, czynia to dlatego, że nauka staje się ich celem posrednim dla osiagnięcia planów, natomiast ci, ktorzy naukę zamieniliby na rozrywki odkładaja tę sprawy na później. Naukę traktuja jako ogniwo konieczne, lecz niezupełnie potrzebne w łańcuchu celów pośrednich. Ludzie ci nie dokształcaja się poza szkołą 90 % a tylko nieliczni szukaja uzupełnienia wiadomości. Nie ma tu poszukiwania wiedzy dla wiedzy, dla rozbudowania zycia psychicznego, lecz kształcenie staje się etapem poszukiwania zawodu, bądź też zmiany zawodu, czy awansu społecznego. Przytaczam niektóre wypowiedzi. Mężczyzna P. T. lat 22: " potrzebe wiedzy odczuwam dlatego, że inaczej nie będę w stanie zrealizować swych planów ".

Mężczyzna P. E. lat 20: " Dotychczasowe wykształcenie nie uważa za wystarczajace. Nie, nie nie bo z takim wykształceniem moge być tylko woźnym". Ta sama osoba : "skończyc wyższe studia politech-

nice, pracować i zarabiać forsę ".

Kobieta N. N. lat 18: " mój plan życiowy, to mieć dobrego męża. Pragnęłabym mieć dwoch synów i jedna córkę ".

Kobieta L. L. lat 23: " chciałabym zdobyć pewien fach, ktory zapewniłby mi egzystencję i dać zadowolenie."

Kobieta W. W. lat 20: " z nauki według Marksa wyciągnę korzyść czysto materialną ".

Mężczyzna A. L. lat 21: " Przez naukę stanę się świetlejszym i pożyteczniejszym dla społeczeństwa ".

Mężczyzna A. Z. lat 25. "Nauka umożliwi mi produktywną pracę dla Polski i stworzenie sobie egzystencji ".

Mężczyzna S. M. lat 25: " nauka da mi drogę do lepszych warunków materialnych, bo od niej oczekuję zapewnienia mi życia ".

Mężczyzna K.B. lat 27. " od nauki oczekuję wzbogacenia mojego rozumu i korzysci materialnych ".

Mężczyzna J. A. lat 30: " od nauki oczekuję pogłębienia wiadomości na szczeblu szkoły średniej i wyższej, następnie osiągnięcia wyższego stanowiska ".

Mężczyzna V. I. lat 20: " Pragnę zostać inżynierem architektem, ponieważ kierunek ten mi się podoba, może umożliwić mi poznanie świata i zapewnić dobrobyt".

Kobieta N. N. lat 18: " w przyszłości pragnę zostać żoną tego, którego kocham, a dlatego, że

jest on doktorem i to by mi sprawiało duże zadowolenie ".

Ta sama osoba. " Z nauki wyciągnę taką korzyść poprostu aby spełnić przyrzeczenie narzeczonemu ". " Potrzeby wiedzy nie odczuwam, a dlatego się uczę że chcę skończyć maturę, bo na tych warunkach wyjdę za mąż za doktora ".

Mężczyzna B. G. lat 21: " nauce przypisuję taką wagę, że w tym człowieku tkwi moc, kto więcej umie oraz dlatego, że naukę można wykorzystać dla budowania lepszej przyszłości ".

Mężczyzna S. N. lat 25: " najchętniej uczę się fizyki i matematyki dla zawodu ".

Mężczyzna U. I. lat 21: " najchętniej uczę się biologii, ponieważ jest najbardziej związana z mym kierunkiem studiów ".

Mężczyzna A.P. lat 25: " nie, godzin poświęconych nauce nie zamieniłbym na rozrywki, bo byłoby to sprzeczne z moimi planami na przyszłość ".

Kobieta M. A. lat 18: " godzin poświęconych w zdobywaniu wiedzy nie zamieniłabym na rozrywki, gdyż rozrywki mogą nastąpić po osiągnięciu celu, a nauka już nie wróci ".

Mężczyzna K. B. lat 27: " chętnie bym zamienił ale muszę dopiąć celu ".

Mężczyzna B. G. lat 21; " poza szkołą nie dokształcam się ".

Mężczyzna F. J. lat 20: " nie, nie dokształcam się

Dorośli ludzie pragnący kształcić się nie

zawsze chcą głębszego poznania otaczającej ich rzeczywistości. Motywem głównym bywa pragnienie zdobycia umiejętności, zdobycia zawodu, awansu społecznego lub kariery życiowej. Ich motywy są natury praktycznej. Są tacy ktorzy mają głębsze zainteresowania naukowe, plany życiowe i wynalazcze. Ich motywy są natury intelektualnej. Wyróżniają się tu dwa typy: Jedni okazują zainteresowania dla różnych działów nauki, drudzy mają potrzebę gruntownego poznania jednego działu. Jednych chodzi o stronę duchową, drugim o zaspokojenie ściśle określonej wiedzy, a więc praktycznie im potrzebne wiadomości. Niektórych do kształcenia się skłaniają potrzeby czysto praktyczne, jak pragnienie pozostania inżynierem 46,2 % , pragnienie pozostania lekarzem 14,6 % i tp. Jest to poszukiwanie nowych źródeł dochodu, jeśli ci dorośli mają już inny zawod, lub poszukiwanie dochodu w ogóle, jeśli nie mają jeszcze zawodu. Nie wykluczą się tu i zamiłowania w danym kierunku, ale ta sprawa nie jest tak mocno podkreślona w wypowiedziach badanych osob, jak kwestia materialna. Stąd wypływa wniosek, że punktem wyjścia w postępowaniu człowieka jest sprecyzowanie potrzeb materialnych, a w miare zaspakajania ich pozostają potrzeby duchowe. Pewnie praca musiała się zrodzić z konieczności zaspakajania uprzednich potrzeb materialnych. Ale potem staje się to źródłem nowych i dalszych potrzeb duchowych.

Jesli potrzeby materialne tych ludzi zostaną zaspokojone, mogą u tych samych osób zrodzić się potrzeby duchowe. Po pewnym okresie czasu ciekawe byłyby badania w tym samym kierunku. Wśród badanych osób w bardzo małym procencie znajdują się tacy, ktorych głównym motywem jest głód wiedzy. Na podkreslenie zasługuje fakt, ze pragnienie wiedzy przyrodniczej wśród dorosłych wysuwa się na plan pierwszy, gdy nauki humanistyczne zchodzą na plan ostatni. Z tą sprawą łączy się kwestia zawodów. Dorośli pragną być inżynierami, lekarzami, natomiast nie odczuwą s_ie wcale lub tylko w małym procencie chęci pozostania duchownym, literatem 0,8 %, nauczycielem, prawnikiem czy naukowcem.

Dla opracowania tego zagadnienia opracuję pytania: 23, 24, 25, 26.

Pytanie 23. " Czy szkoła jest konieczna w kształceniu się"?

Odpowiedzi :

130 osob (100 %) wypowiada się, że szkoła jest konieczna w ksztalceniu się.

Razem 130 osob 100 % (szczegoły patrz tablica 25).

Pytanie 24. " Czy chetnie wykonujesz prace społeczna ?"

Odpowiedzi:

93 osoby (71,6 %) wykonuje prace społeczne chętnie,

25 osob (19,2 %) wykonuje prace społeczne z koniecznosci,

12 osob (9,2 %) wykonuje prace spoleczne niechetnie.

Razem 130 osob 100 % (szczegoly patrz tablica 26).

Pytanie 25. " Co daje ci najwieksze zadowolenie ?"

Odpowiedzi:

73 osobom (56,2 %) nauka,

15 osobom (11,5 %) teatr,

10 osobom (7,7 %) zabawa,

8 osobom (6,2 %) sport,

4 osobom (3,1 %) muzyka,

4 osobom (3,1 %) praca zarobkowa,

3 osobom (2,3 %) płeć inna,

3 osobom (2,3 %) dobrze wykonany osobiązek,

3 osobom (2,3 %) dobra sytuacja materialna,

2 osobom (1,5 %) kino,

2 osobom (1,5 %) praca społeczna,

2 osobom (1,5 %) pokonywanie trudnosci zyciowych

1 osoby (0,8 %) odpoczynek

Razem 130 osob 100 % (szczegoly patrz tablica 27).

Pytanie 26. " Czy jestes ze swój dotychczasowej pracy zawodowej zadowolony ?"

Odpowiedzi :

74 osoby (56,9 %) jest zadowolonych,

46 osob (35,4 %) jest niezadowolonych,

10 osob (7,7 %) jest czesciowo zadowolonych.

Razem 130 osob 100 % (szczegoly patrz tablica 28).

Na ogół ludzie dorosli oczekują od szkoły i nauki zaspokojenia potrzeb społecznych. 100 % osob wypowiada sie, że szkoła jest konieczna w kształ-

ceniu się. Z tej grupy badanych osób 71,6 % chętnie wykonuje pracę społeczną, inni to czynią z konieczności lub niechętnie. Największe zadowolenie tym ludziom daje nauka, teatr, zabawa, sport, muzyka, praca zarobkowa, pięć inna, dobrze wykonany obowiązek, dobra sytuacja materialna, kino, praca społeczna, pokonywanie trudności życiowych lub odpoczynek (patrz tablica 27). W przeważającej części są ci ludzie z pracy samodowej czy zarobkowej zadowoleni, w mniejszym już nieco procencie niezadowoleni lub częściowo zadowoleni, a oto ich niektóre wypowiedzi :

Mężczyzna Z. O. lat 25 : " szkoła jest konieczna, gdyż samouctwo nie jest w stanie dopomóc mi w rozwiązywaniu zagadnień ".

Mężczyzna R. P. lat 21: " szkoła jest konieczna przy samouctwie, nauka staje się zbyt ciężka z uwagi na niektóre zagadnienia szczególnie z matematyki, fizyki i chemii ".

Mężczyzna V. I. lat 20: " szkoła jest konieczna, ponieważ rozwiązywanie problemów samemu jest bardzo trudne ".

Mężczyzna R. P. lat 21: " prace społeczne wykonuję bardzo chętnie, gdyż są one pożyteczne dla drugich i dają mi zadowolenie wewnętrzne ".

Kobieta T. V. lat 20: " jeśli chodzi o prace społeczne, to w tym wypadku różnie bywa, ale raczej nie ".

Kobieta W. A. lat 23: " nie lubię wykonywać żadnych prac społecznych ".

Kobieta D. L. lat 24: " najwieksze zadowolenie daje mi nauka (dobrze opanowany material naukowy"
Mezczyzna S. R. lat 21: " najwieksze zadowolenie daje mi teatr, oraz pewne sporty ".
Kobieta J. J. lat 21: " najwieksze zadowolenie daje mi odpoczynek " .
Ta sama osoba " tak, z pracy jestem zadowolona, poniewaz za prace otrzymuje forse ".
Mezczyzna . Z. lat 2 : " z pracy zarobkowej jestem zadowolony ".
Kobieta M. S. lat 20: " nie jestem z pracy zadowolona, dlatego ze pracuje w srodowisku, gdzie wszyscy posiadaja wieksze wyksztalcenie, a ja jestem od nich zalezna i to mnie upokarza ".
Kobieta I. S. lat 20: " nie jestem z pracy zadowolona, bo bardzo malo zarabiam i praca taka bezmyslna i siedzaca ".
Ludzie, ktorzy odczuwaja brak przyjazni, ktorzy pragna wspolzyc z innymi ludzmi, by stad czerpac material dla swego zycia uczuciowego, zapisuja sie do wszelkich zespolow ksztalceniowych. Stad wyrasta konieczna potrzeba powstawania form organizacyjnych oswiaty dla doroslych. Powstaly szkoly podstawowe, licea i kursy przygotowawcze do szkol wyzszych. Niektorych pociaga do tych szkol poped do dzialania spolecznego(71,6 %), do pracy dla spolecznenstwa, do niesienia pomocy bliznim lub tez pragnienie wybicia sie w zyciu spolecznym, choc do przewodzenia innymi lub kariera zyciowa.

Potrzeby te zaspakaja szkoły dla doroslych wszelkiego typu. Stąd szkoły dla dorosłych nabierają dużego znaczenia. Znaczenie to polega przede wszystkim na kształceniu tych ludzi, którym nie danym było osiągnąć tego w wieku szkolnym, a którzy dziś nie mogą sobie pozwolić na wyłączne kształcenie się. Wychowankowie szkół dla dorosłych, kończą nieraz pomyślnie wyższe zakłady naukowe (moi uczniowie) i zasilają już kadry w odpowiednich dziedzinach życia społecznego, sami zyskując zadowolenie i upragniony cel, a co za tym idzie, pozycje życiowa. Wśród innych motywów kształcących się dorosłych podkreślić należy przyjemność obcowania z nauczycielami, jako przyjaciółmi o wyższym poziomie intelektualnym, przez co dorośli uczniowie czują się podniesieni. Z motywami społecznymi pokrewne są takie jak : pragnienie zmiany wrażeń, zapomnienia zabicia wolnego czasu lub rozrywki. Przez te ostatnie rozumiem takie przyjemności, za pomocą których ludzie urozmaicają sobie życie, a takich dostarcza sama szkoła dla dorosłych (56,2 %) dysponująca bibliotekami, czytelniami, organizująca pokazy filmowe, odczyty lub przedstawienia amatorskie. Tu szkoła staje się pewną formą wypoczynku umysłowego. A jeśli ta forma nie odpowiada niektórym osobom, to te osoby znajdują w inny sposób urozmaicenie sobie życia w innej formie rozrywek, może to być teatr, zabawa, sport, muzyka, dobrze wykonany obowiązek, kino, praca społeczna czy też odpoczynek.

Są i takie jednostki, które w szkolach dla dorosłych widzą tylko konieczny etap do swego celu, do kariery życiowej. Tym nie chodzi zupełnie o społeczne współżycie i współżycie w ogóle, idą oni swoim torem bez względu na to, co się wkoło nich dzieje. Społeczne motywy tych ludzi są przynajmniej niedostrzegalne. Imprezy szkolne są dla nich nie rozrywką, lecz przykrym obowiązkiem, który należy spełnić.-

Wnioskiem końcowym tego zagadnienia będzie fakt, że zaznaczają się tu związki obiektywne subiektywnych zjawisk psychicznych życia indywidualnego - - w mniejszym lub większym stopniu - z życiem społecznym.

Postępowanie jednostki ma nie tylko osobiste przyczyny, ale pozostaje w jakichs zwiazkach spolecznych wyniklych z pewnych procesow społeczcznych. Życie czlowieka wydaje sie nie jakimś wyłącznym, osobistym procesem, lecz wiąże się w jakiś sposób z procesami społecznymi. Te momenty indywidualne i społeczne wzajemnie się przenikają. Przenikanie to zachodzi równoczesnie i wzajemnie się komplikuje.

[illegible] moty- [illegible] [illegible] [illegible]ia.

Zagadnienie to rozwiażę w oparciu o pytanie 27 i 28.

Pytanie 27. " Który z przedmiotów nauczania zaspakaja twoje potrzeby intelektualne ? "

Odpowiedzi :

39 osob (30 %) wypowiada sie, że fizyka

17 osob (13 %) wypowiada się, że matematyka
15 osob (11,6 %) wypowiada się, że przedmioty ścisłe,
12 osob (9,3 %) wypowiada się, że język polski,
11 osob (8,5 %) wypowiada się, że biologia.
10. osob (7,7 %) wypowiada się, że chemia,
10 osob (7,7 %) wypowiada się, że ekonomia,
6 osob (4,6 %) wypowiada się, że przedmioty humanistyczne,
5 osob (3,8 %) wypowiada się, że historia,
4 osoby (3,1 %) wypowiada się, że język obcy,
1 osoba (0,8 %) wypowiada się, że geologia.

Razem 130 osoby 100 % (szczegóły patrz tablica 29).

Pytanie 28. " Czy ten przedmiot zaspokoi twoje praktyczne potrzeby życiowe ?"

Odpowiedzi :

114 osob (87,7 %) twierdzi, że zaspokoi,
16 osob (12,3 %) twierdzi, że nie zaspokoi.

Razem 130 osob 100 % (szczegóły patrz. tablica 30).

Badane przeze mnie osoby w większości wybierają przedmioty przyrodnicze i ścisłe. Hierarchia przedmiotów układa się w następujący szereg malejący: fizyka, matematyka, przedmioty ścisłe, biologia, chemia, geologia (razem 71 %). Na wszystkie przedmioty humanistyczne przypada 29 procent badanych osob. W doborze przedmiotow przez badane osoby zaznacza się wyraźnie kierunek fakultatywny o przewadze wydziału matematyczno - przyrodniczego. Humanistyka schodzi na plan drugi.

Dobór kierunku studiów i ulubionych w zwiazku z tym przedmiotów jest uzasadniony w pytaniu 28, gdzie z uzyskanych wypowiedzi wynika, że ludzie ci wybierają takie przedmioty i taki kierunek naukowy, ktory zaspokoi ich praktyczne potrzeby życiowe (87,7 %). Tylko niewielki odsetek wybiera przedmioty i kierunek studiów zaspokajający potrzeby intelektualne (12,3 %).

Wypowiedzi :

Mężczyzna S. K. lat 21: " moje potrzeby intelektualne zaspokoi matematyka i fizyka jako próg celu ". " Te przedmioty zaspakajają moje praktyczne potrzeby życiowe dlatego, bo mój cel opiera się jedynie na tych dwóch przedmiotach. Pragnę zostać inżynierem ".

Kobieta G. I. la 20: " moimi ulubionymi przedmiotami są biologia i chemia ".

"Tak, te przedmioty zaspokoją moje praktyczne potrzeby życiowe, przecież pragnę zostać lekarzem ". Te przedmioty są mi konieczne potrzebne do osiągnięcia mego celu ".

Czy motywy skłaniające ludzi dorosłych do kształcenia się zależą od stopnia wykształcenia, trudno (w oparciu o te badania) tu rozstrzygnąć. Same pytania nie dają nawet dostatecznego materiału. Za mało ich było i nie objęły całości zagadnienia. Z drugiej strony mam tu do czynienia z ludźmi o mniej więcej jednakowym poziomie wykształcenia szkolnego (X kl., XI kl., I rok studiów i II rok studiów).

Najwieksze roznice nie przekraczaja jednego roku zroznicowania pod wzgledem wksztalcenia. Najogólniej mozna by okreslic, że mamy do czynienia z ludzmi o jednakowym stopniu wykształcenia. Ale ludzie ci zaczęli uczeszczać do tych trzech szkół objętych moimi badaniami po ukończonej szkole podstawowej, a nawet są i tacy, którzy podstawowej szkoły nie ukończyli przed wstąpieniem do tych szkół (Studium Przygotowawcze do Szkol Wyzszych). Badane przeze mnie osoby żyły w środowiskach, w ktorych pewna ilość rówiesników kształciła się dalej. Ten fakt obiektywny mógł wpłynąć na to, że te osoby poczuły się pokrzywdzone przez los z racji niemożności kształcenia się. Osoby te czują się poniżone i szkołę dla doroslych traktują jako ekwiwalent, wybierając do dalszego kształcenia się taki typ, którego brak odczuwają najbardziej. Może jeszcze w szkole podstawowej wzbudziły się w tych ludziach pewne zainteresowania dla poszczególnych przedmiotów czy kierunków studiów, może życie i praca zarobkowa rzuciły pewne swiatło na kierunek zainteresowań tych ludzi. Twarde ich życie nie dało im jednak możności do zaspokojenia tych potrzeb. Szkoły dla doroslych stają się rekompensatą minionych lat. W szkołach tych kształcą się ludzie bez jakiegos zewnetrznego przymusu, przeciwnie, dostanie się do szkoły wymaga często dużego wysiłku, nic też dziwnego, że ludzie ci z prawdziwą namiętnością zdobywają tą wiedzę.

Chęć robienia dobrego wrażenia o sobie wśród otoczenia oraz praktyczne potrzeby życiowe skłaniają ludzi do kształcenia się może niezależnie od rodzaju ukończonej szkoły i stopnia wykształcenia.

Postępowanie człowieka dorosłego jest świadome, ale stopień tej świadomości może być różny. Świadome postępowanie wymaga uświadomienia sobie oczekiwanych wyników i możliwych następstw znaczenia społecznego. To elementy może bardziej warunkują motywy kształcenia się dorosłych niż ich uprzedni stopień wykształcenia.

Zagadnienie to rozpatruję analizując wypowiedzi na następujące pytania : 1, 2, 3, 4, 6, 7, 29, 30, 31, 32, 33, 34.

Pytanie 1. " Jakie przeżycia lub doświadczenia życiowe wywołały u ciebie chęć kształcenia się ?"

Odpowiedzi :

29 osób (22,3 %) pragnie pogłębienia wiedzy
21 osoba (16,1 %) pragnie wybić się,
17 osób (13 %) pragnie dorównać innym,
16 osób (12,3)%) pokrzywdzonych przez los,
8 osób (6,0 %) pragnie pracy społecznej,
6 osób (4,6 %) pragnie zdobyć zawód,
6 osób (4.6 %) pragnie zaspokoić głód wiedzy,
5 osób (3,8 %) nie mają wyraźnych motywów,
4 osoby (3,1 %) uczą się z zazdrości,
4 osoby (3,1 %) ucieką od przygniatających warunków.

4 osoby (3,1 %) pragnie iść z pomocą bliźniemu,

4 osoby (3,1 %) poszukuje nowych źródeł dochodu,

3 osoby (2,3 %) pragnie działać społecznie,

2 osoby (1,5 %) pragnie podnieść swój poziom intelektualny,

1 osoba (0,8 %) spełnia dane przerzeczenie narzeczonemu.

Razem 130 osob 100 % (szczegoły patrz tablica 31).

Pytanie 2. " Jaki plan pociaga cię i skłania do tego, że kształcisz się ?"

Odpowiedzi:

41 osob (31,5 %) zawód inżynierski,

15 osob (11,5 %) wykształcenie,

14 osob (10,8 %) zawód oficerski,

14 osob (10,8 %) praca społeczna,

9 osob (6,9 %) zapewnienie warunków materialnych,

7 osob (5,4 %) awans społeczny,

6 osob (4,6 %) zawod nauczycielski,

5 osob (3,8 %) zawod rentowny,

4 osoby (3,1 %) prace naukowe,

4 osoby (3,1 %) brak wyraźnego planu,

2 osoby (1,5 %) zawód oficerski,

2 osoby (1,5 %) pozostania dobrą matką,

2 osoby(1,5 %) podniesienie poziomu intelektualnego,

1 osoba (0,8 %) pomoc bliźnim,

1 osoba (0,8 %) zawod dziennikarski,

1 osoba (0,8 %) zawód artysty scenicznego,

1 osoba (0,8 %) zawod astronoma,

1 osoba (0,8 %) zawód literacki.

Razem 130 osob 100 % (szczegóły patrz tablica 32).

Pytanie 3. " Czy ta dążność do kształcenia się

była zawsze jednakowa, czy też w pewnych chwilach słabła lub wzmagniała się ?"

Odpowiedzi:

70 osob (53,8 %) ulegała zmianie,

56 osob (43,1 %) była jednakowa,

4 osoby (3,1 %) czesto ulegała zmianie,

Razem 130 osob 100 % (szczegoły patrz tablica 33).

Pytanie 4, " Jakie są twoje najważniejsze trudnosci życiowe, problemy, pytania, powody do niezadowolenia lub radosci ?"

Odpowiedzi :

62 osoby (47,7 %) trudnosci materialne,

16 osob (12,3 %) trudnosci w nauce,

11 osob (8,5 %) etyka,

7 osob (5,4 %) kwestia wybicia się,

7 osob (5,4 %) racjonalizatorstwo pracy,

6 osob (4,6 %) zagadnienia społeczno - ekonomiczne,

4 osoby (3,1 %) polityka,

3 osoby (2,3 %) choroba,

3 osoby (2,3 %) urozmaicenie życia,

3 osoby (2,3 %) psychologia,

2 osoby (1,5 %) sprawy wychowawcze,

2 osoby (1,5 %) rozwinięcie talentu,

2 osoby (1,5 %) astronomia,

1 osoba (0,8 %) sztuka,

1 osoba (0,8 %) brak wyraźnego zainteresowania.

Razem 130 osob, 100 % (szczegóły patrz tablica 34).

Pytanie 6. " Kiedy postanowiłeś uczyć się ?"

Odpowiedzi:

62 osoby (47,7 %) po ukończeniu działań wojennych

46 osob (35,4 %) w wieku od 14 - 18 lat,

7 osob (5,4 %) w wieku dojrzałym,

6 osob (4,6 %) po zrozumieniu wartości nauki,

5 osob (3,8 %) niedawno,

4 osoby (3,1 %) w czasie okupacji,

Razem 130 osob, 100 % (szczegóły patrz tablica 35).

Pytanie 7. " Co tobą kierowało ?"

Odpowiedzi:

52 osoby (40,0 %) chęć awansu społecznego,

31 osob (23,9 %) dążenie do wiedzy,

15 osob (11,5 %) pragnienie zdobycia zawodu,

13 osob (10,0 %) trudności życiowe,

7 osob (5,4 %) pragnienie górowania nad innymi,

7 osob (5,4 %) doświadczenie życiowe,

5 osob (3,8 %) ambicja.

Razem 130 osob, 100 % (szczegoly patrz tablica 36).

Pytanie 29. " Czy pragnienie wiedzy zrodziło się samo, czy zostało podsunięte ci przez kogoś ?"

Odpowiedzi :

120 osob (92,3 %) zrodziło się samo,

10 osob (7,7 %) podsunięte przez kogoś.

Razem 130 osob, 100 % szczegoły patrz zablica 37).

Pytanie 30. "Czy pragnienie wiedzy trwa u ciebie już długo, czy zrodziło się niedawno ?"

Odpowiedzi:

98 osob (75,4 %) trwa długo,

15 osob (11,9 %) po wojnie,

9 osob (7,0 %) w czasie pracy zarobkowej,

8 osob (6,1 %) trwa krótko.

Razem 130 osob 100 % (szczegóły patrz tablica 38).

Pytanie 31. " Czy pragniesz uczyć się stale czy tylko do pewnego etapu ?"

Odpowiedzi :

59 osob (45,4 %) do ukonczenia Szkoly Inzynierskiej,
26 osob (20,0 %) do ukonczenia studiów wyższych,
17 osob (13,0 %) całe życie,
10 osob (7,7 %) do ukonczenia Akademii Lekarskiej
9 osob (7,0)%) do ukonczenia szkoly średniej,
6 osob (4,6 %) do ukończenia szkoly ekonomicznej,
3 osoby (2,3 %) do uzyskania zawodu.

Razem 130 osob, 100 % (szczegoly patrz tablica 39).

Pytanie 32." Dlaczego poszukujesz oświaty pozaszkilnej ?"

Odpowiedzi:

58 osob (44,6 %) dla powetowania niemożności kształcenia się w wieku szkoln.,
36 osob (27,7 %) dla zdobycia zawodu,
18 osob (13,9 %) dla pogłębienia wiedzy,
15 osob (11,5 %) dla osiągniecia swego celu,
3 osoby (2, 3%) z zamiłowania do pracy naukowej.

Razem 130 osob, 100 % (szczegoly patrz tablica 40).

Pytanie 33. " Czego oczekujesz od oświaty pozaszkolnej ?"

Odpowiedzi:

75 osob (57,7 %) umożliwienia zdobycia srodków materialnych,
31 osob (23,8 %) osiągniecia swego celu,
18 osob (13,9 %) podniesienia poziomu inteiektualnego,

6 osob (4, 6 %) umozliwienia w przyszłości pra-

razem cy naukowej.

130 osob, 100 % (szczegóły patrz tablica 41).

Pytanie 34. " Jak doszedłeś do obecnego poziomu naukowego ?"

Odpowiedzi :

97 osob (74,6 %) ucząc się w szkole dla dorosłych

26 osob (20,0 %) ucząc się w szkole normalnej,

7 osob (5,4 %) przez samouctwo.

razem 130 osob, 100 % (szczegóły patrz tablica 42).

Wnioski. Źródła i siły motywów skłaniających ludzi dorosłych do kształcenia się są roznorodne. Wśród wszystkich możliwych motywów nabierają specjalnego znaczenia motywy związane z odpowiednimi potrzebami człowieka, a są nimi : pragnienie pogłębienia wiedzy, pragnienie wybicia się, pragnienie dorównania innym, zapał do pracy społecznej, pragnienie zdobycia zawodu i pragnienie podniesienia poziomu intelektualnego. Są ludzie, którzy czują się pokrzywdzeni przez los, zazdroszczą innym lub uciekają od przygniatających warunków życia codziennego, inni chcą nieść pomoc bliźnim , jeszcze inni poszukują nowych źródeł dochodu lub tylko źródeł dochodu.

Nawet można znaleźć osoby, które przez kształcenie się spełniają dane przyrzeczenia drogim im osobom. Wiele wśród badanych osób przez kształcenie się dąży do osiągnięcia zawodu, które zapewniają byt materialny. (Zawód inżynierski, lekarski).

Znaczny odsetek pragnie działać społecznie, oczekuje na awans społeczny czy tylko chce posiadać wykształcenie. Na zainteresowania naukowe przypada już niewielki odsetek. Wśród badanych osób są i tacy, którym brak wyraźnego planu działania, ich motywy kształcenia się są trudne do uchwycenia. Nie wiem, czy mam tu do czynienia z możliwą przypadkowością, czy istotnie wykształcenie humanistyczne przestaje być ośrodkiem ludzkich zainteresowań. Gdyby badania te przeprowadzone były w szkołach technicznych, zawodowych wszelkiego typu czy rzemieślniczych, sprawa ta byłaby jasna. Lecz mając do rozpracowania zagadnienia objęte tematem mej pracy, przeprowadziłem w szkołach ogólnokształcących, które mają raczej kierunek humanistyczny (klasy typu humanistycznego), więc otrzymane rezultaty przechodzą wszelkie oczekiwania. Czy będzie tu słusznym wniosek, że wykształcenie humanistyczne przestaje być ośrodkiem ludzkich zainteresowań, zadecydować mogą ścisłe badania wyłącznie w tym kierunku co w ramach tej pracy jest niemożliwe, ze względu na jej rozmy i cel. Trwałość motywów ludzi dorosłych jest różna, w większości wypadków ulega zmianie. Pytanie 4 (jakie są twoje najważniejsze trudności życiowe, problemy pytania, powody do niezadowolenia lub radości ?" Jest charakterystyczne dla motywów kształcenia się ludzi dorosłych. Zebrany stąd materiał wskazuje na to, że 47,1 % tych ludzi boryka się z trudnościami materialnymi, i w nich należy doszukiwać się źródła dalszych motywów. Zainteresowania inne poza myślą o przyszłości, o wybiciu się, o awansie społecznym są nikłe. Jedna tylko osoba

interesuja zagadnienia glebsze, naukowe, astronomiczne. Poza tym cała grupa badanych osob skrupulatnie układa sobie przyszłość i byt materialny w ten czy inny sposób. Pragnienia kształcenia się dla samej czystej wiedzy, trudno w tych badaniach ustalić. Większość badanych osób pragnie kształcić się tylko do pewnego etapu, do zdobycia zawodu. Postanowienia kształcenia się ludzi dorosłych przypadają na rożny okres ich życia. Niektore z postanowień są długotrwałe i powzięte jeszcze w wieku szkolnym, inne przypadają w wieku dojrzałym po zrozumieniu wartości nauki lub przypadają w pewnych okresach przełomowych danego społeczeństwa (wojna, okupacja, zmiana ustroju). Motywy kształcenia się ludzi dorosłych są różnorodne ale nie zawsze spontaniczne. Obok motywów spontanicznych (92, 3 %) są podsuniete (7,7 %) które łczasem zostają przyswajane i nabierają pewnej trwałości. Nie wszyscy kształcący się posiadają jednakową świadomość swych motywów i celów. W takich jednostkach motywy wyzwalają się dopiero na skutek sugestii, która wywiera w danym okresie panująca atmosfera otoczenia. Takie wpływy może wywierać osoba kochana, organizacje młodzieżowe, zawodowe, społeczne lub prasa.

Ludzie kieruja się w pewnej mierze uznawaniem pożytku za naczelną zasadę postępowania. Ten utylitaryzm staje się głównym wskaźnikiem jak należy postępować, jaką drogę życia wybierać i jak współżyć z otoczeniem.

Każdy człowiek różni się od innych ludzi szeregiem cech swoistych, których całokształt stanowi jego indywidualność. Właściwości psychiczne człowieka (zainteresowania, skłonności) wytwarzają się i kształtują w ciągu jego życia. Człowiek żyjąc, zmienia się w ten czy inny sposób. Właściwości człowieka ulegają zmianie w zależności od jego rozwoju psychicznego i od warunków, w jakich się znajduje.

Ludzie, którzy nie nasyceni są w ubiegłym okresie swego życia i nie zaspokoili swoich potrzeb koniecznych, czynią to w warunkach sprzyjających.

W przezwyciężaniu trudności kształtuje się wola człowieka, a w zajęciach określonej działalności rozwijają się odpowiednie zainteresowania. Osobista droga życiowa człowieka zależy od warunków społecznych, w których człowiek żyje, więc i kształtowanie się w nim właściwości psychicznych zależy od warunków społecznych, jego świadomość jest ich wytworem. Od świadomości, od przekonań, od nawyków i idei człowieka zależą motywy postępowania. Zainteresowania człowieka, to nic innego jak tendencja charakteryzująca jego kierunek nastawienia, której podstawą będą jego potrzeby. Gdy człowiek dąży do zaspokojenia swych potrzeb, sama ~~potrzeba~~ dążność staje się siłą, pchającą człowieka do zdobywania wiadomości w tym kierunku. Potrzeba staje się centralnym ośrodkiem zainteresowań. Stałość celu życiowego powoduje centralne zainteresowanie się nim, a inne zainteresowania skupiają się w około niego. Zainteresowanie może być bierne, wyrażające się w tym, że człowiek ogranicza się do zamiaru, który pozostaje nie zrealizowany, lub aktywne, które zmusza człowieka do szukania zaspokojenia swych potrzeb. Takie aktywne zainteresowanie staje się silnym i głównym motywem jego działalności.

Zrodła motywów nie sa wprost proporcjonalne do ich siły i nie decyduja o niej. Spontaniczne motywy moga być nietrwałe, a podsuniete moga przechodzić niekiedy w namietność. Siły motywów rozpoczynaja sie od słabych popedów i dochodza do prawdiwych nieraz namietności, ale jedne i drugie moga być roznotrwałe. Motyw może być jeden lub wiecej. Nieraz pierwotne motywy ustepuja miejsca inny m.

./.

Przytaczam niktore wypowiedzi badanych osób: Kobieta J.S. lat 20: " Pracowałam bardzo ciężko już w 16 tym roku życia. Warunki materialne nie pozwalały mi się uczyć, ponieważ ponieważ miałam ojczyma. Wiedziałam, że mam zdolności. Koleżanki, które się uczyły, miały się za coś lepszego, ubierały się ładnie. Zawzięłam się, że ja musze być też czym w życiu i okaże się dopiero, czym ja bede, a czym one. Jestem ambitna, po nocach nie mogłam spać, myśląc o mym położeniu. Zrobiłam się zła i uparta, myśląc, że sprawiedliwosci nie ma, że jedni lepsi, a drudzy gorsi, a ja chciałam zawsze pokazać, co ja potrafie zrobić. (Odpowiedz na pytanie 1.)
Mężczy zna P.J. lat19 (Odpowiedz na pytanie 1): "Głównym elementem, który pchnał mnie na tory kształcenia się tj. chęć zdobycia wiedzy. W wiekszym stopniu jeszcze wpłynęły warunki materialne,które zahamowały moją naukę na pewien okres. Wiedzę, jaką nabede, chce oddać dla dobra ogółu. Tak sobie postanowiłem i dazę do celu.

Kobieta J.S. lat 20 (Odpowiedz na pyt.2)
"Chce mieć w przyszłości zawód, by pracować i spokojnie patrzec w przyszłość, być niezalezna od nikogo i zeby mi się w życiu dobrze powodziło i żeby dzieci moje nie wycierpiały tyle, co ja, i weszły już w skład inteligencji."

Mężczy zna P.C. lat 20 (Odpowiedz na pyt.2):
"Pragnę w przyszlosci otrzymać wynagrodzenie, ktore pozwalałoby mojej przyszłej rodzinie dać dostateczne utrzymanie i wykształcenie. Żeby dzieci moje nie zaznały tej biedy, ktorą ja poznalem, będąc synem małorolnego chłopa."

Kobieta J.S. lat 20 (Odpowiedz na pyt. 3):
"Często mnie chęć do nauki opuszczała i nie wiem poprostu, jak się to stało, że ja się tu znalazłam. Myslałam sobie wyjść zamąż, bo boję się samotnej starości. Często widziałam takich samotnych ludzi, lecz znów nie chciałam żyć z mężem bez zawodu w biedzie i całe życie się męczyc."

Kobieta N.N. lat 18 (Odpowiedz na pytanie 3)
"Tak, od chwili oświadczyn mojego narzeczonego, chęć do osiągniecia matury jest do tej chwili ogromna."

Kobieta J.S. lat 20 (Odpowiedz na pyt.4):
"Najwieksze trudnosci życiowe to brak pieniedzy. Jestem bardzo biedna, a rodzina moja rownież i brak mi zębów."

Mężczyzna S.W. lat 27.(Odpowiedz na pytanie 4)
" Trudnościami życiowymi są dla mnie ciężkie warunki materialne, lecz pocieszam się tym, że z chwilą zdobycia wykształcenia będę inżynierem i stosownie do stanowiska zdobędę lepiej płatną pracę i trudnosci te przezwyciężę.

Kobieta J.S. lat 20.(Odpowiedz na pytanie 6):
"Uczyć się postanowiłam od najmłodszych lat. W czasie wojny ciągle marzyłam, żeby się uczyc."

Mezczyzna P.C. lat 20 (Odpowiedz na pytanie 6):
"Postanowiłem uczyć się mając lat 19. Pobudzony zazdrością, że koledzy moi uczeszczajacy do szkoły są lepiej traktowani ode mnie."
Kobieta J.S. lat 20 (Odpowiedz na pytanie 7):
"Pragnę być osobą inteligentna, ktora ma jakies znaczenie i abym mogła zapracować na rodzinę."
Mężczyzna S.W. lat 27.(Odpowiedz na pytanie 7)
" Kiedy postanowiłem uczy się, kierowała mną chęć zajęcia odpowiedniego stanowiska w życiu i dobrze żyć na tym stanowisku."
Kobieta J.S. lat 20 (Odpowiedz na pytanie 29):
" Pragnienie wiedzy zrodiło się u mnie samo."
Kobieta N.N. lat 18 (Odpowiedz na pytanie 29):
"Nie pragnę wiedzy, do szkoły namówił mnie mój narzeczony."
Kobieta J.S. lat 20 (Odpowiedz na pytanie 30):
"Ja już od najmłodszych lat pragnę się uczyc."
" Kobieta N.N. lat 18 (Odpowiedz na pytanie 30):
"Wcale nie pragnę się uczyc, do szkoły zostałam namówiona niedawno."
Kobieta J.S.lat 20 (Odpowiedz na pytanie 31):
" Pragnę uczyc się do pewnego etapu, tylko do skonczenia szkoły inzynierskiej."
Kobieta N.N. lat 18 (Odpowiedz na pytanie 31):
" O pragnieniu uczenia się nie może być u mnie mowy, chcę skończyc naturę, aby wyjść zamąż."
Kobieta J.S. lat 20 (Odpowiedz na pytanie 32):
" Nie miałam warunków do normalnej nauki."
Kobieta N.N. lat 18 (Odpowiedz na pytanie 32):
" Aby mieć zrodło utrzymania,to znaczy wyjsc za mąż."

Kobieta J.S. lat20 (Odpowiedz na pytanie 33):
"Ze dorównam tym, ktorzy sie ucza w szkołach normalnych."

Mężczyzna S.W. lat 27 (Odpowiedz na pytanie 33):
" Widze w niej (oświacie dla doroslych, dop.aut.) zrealizowanie się moich planów życiowych."

Kobieta N.N. lat 18 (Odpowiedz na pytanie 33):
" Osiągnięcia celu."

Kobieta J.S. lat 20 (Odpowiedz na pytanie 34):
" Do obecnego poziomu naukowego doszłam przez szkołę dla doroslych."

Kobieta N.N. lat 18 (Odpowiedz na pytanie 34):
"Przez szkołę normalna, w której nie chciało mi sie uczyc."

Mężczyzna S.W. lat 27 (Odpowiedz na pytanie 34):
"Droga samouctwa i przez szkołę dla doroslych."

Mężczyzna M.L. lat 22 (Odpowiedz na pytanie 2):
"Do tego, że się kształcę, przyczynia się plan, że ja jako syn robotnika mogę być inżynierem. Po raz pierwszy w historii mojej rodziny będę pierwszym, ktory zdobędzie wyższe wykształcenie, dzięki temu, że żyję w kraju sprawiedliwosci społecznej."

./.

V. Zakonczenie.

Myśla przewodnia tej pracy była analiza konkretnych wypadków indywidualnych, gdyż istotne prawa, ktore rządzą przebiegiem zjawisk psychicznych, mozliwe są do wykrycia na tej drodze.

Do metody czysto statystycznej, obliczania średnich, czy współczynników korelacyjnych oraz do kreślenia wykresów i krzywych odniosłem się dość krytycznie i nie uwzględniłem ich w tej pracy ze względu na to, że takie obliczenia nie daja prawdziwej podstawy do psychologicznego zrozumienia zjawisk, gdyż mogą być niekiedy zewnętrznymi, przypadkowymi zależnościami oddalającymi nas od prawdziwej rzeczywistosci.

Moje tablice i obliczenia procentowe są tylko materialem ilustrującym te konkretne wypadki indywidualne poszczególnych ludzi. (Patrz tablice: 43, 44, 45, 46, 47).

Każdy człowiek posiada swoje dążenia, swoje namiętności i cele życiowe. Jednak dążenie do swoich indywidualnych celów wiąże się z celami innych jednostek ludzkich, z których składa się społeczenstwo.

Te indywidualne cele splataja się w jeden cel wspólny dla społeczenstwa. Poszczególne dążenia do celów wychodzą z roznych, lecz określonych motywów, wobec czego motywy jednostek powiązane są mniej lub więcej z motywami społeczenstwa. Ze zmianą warunków politycznych, społecznych i ekonomicznych zmianie ulegają motywy postępowania ludzi dorosłych.

Jeżeli większość badanych przeze mnie jednostek dąży do poprawy swojego bytu materialnego, to staje się to udziałem społeczenstwa w mniejszym lub większym zakresie. Postępowanie i sposób myślenia człowieka w danym społeczenstwie jest w pewnej mierze uzależnionem od jego warunków materialnych. Świadomość człowieka jest uwarunkowana jego bytem materialnym. Człowiek myśli i świadomie działa w określonym środowisku, ktore warunkuje jego postępowanie. Człowiek dąży do zaspokojenia swych potrzeb, od których zależą motywy jego postępowania. Takim sposobem i drogą dla zaspokojenia potrzeb życiowych ludzi dorosłych stały się szkoły tego typu, których ustrój umożliwia godzenie pracy z kształceniem się. Konieczność powstania tych szkół wynikła w związku ze zmianą struktury społecznej. Szkoły te nabierają ogromnego znaczenia, ze względu na to, że pokrzywdzeni przez los w wieku szkolnym znajdują tu pełną rekompensatę, realizując swe plany życiowe. Poznanie motywów kształcenia się ludzi dorosłych może wpłynąć dodatnio na wyniki pracy w realizowaniu programów nauczania.

Należy jeszcze wyjaśnić, dlaczego nie wyciągam tu końcowych wniosków (Résumé) z każdego z siedmiu zagadnień o motywach kształcenia się dorosłych. Czynię to jednak świadomie z tych względów, że wnioski takie wyciągałem każdorazowo przy omówieniu każdej z tablic i każdego zagadnienia, musiałbym się więc tylko powtarzać.

Winno się i to wziąć pod uwagę, że szczupła ilość badanych nie pozwala na wyprowadzenie wniosków ostatecznych. Praca moja jednak daje dość liczny i różnorodny materiał, aby zbadawszy to zagadnienie w innych środowiskach oprzeć się na uzyskanym tam materiale i podsumować wnioski o motywach kształcenia się dorosłych.

Jeśli potwierdzą one moje własne wnioski, będzie to dowodem, że droga, którą obrałem do swej pracy, była słuszna, a samo zagadnienie konieczne dla rozwoju kształcenia dorosłych w ramach ustroju P o l s k i L u d o w e j .

./.

Bibliografia.

porządku czytanych prac i umieszczanych tu cytatów).

owski. Wyniki psychologii pedagogicznej. (Encyklopedia Wychowania. Tom I od str. 349 do str. 398).

. Problemy życiowe młodzieży dorastającej. 1947 r.

ka. - Filozofia nauczania dorosłych (Polska Oświata Pozaszkolna. 1927 r.)

winska. Wpływ wychowawczy internatowego uniwersytetu ludowego (Wydawnictwo Instytutu Oswiaty Doroslych. 1933)

ki. Z badań nad samokształceniem młodzieży (Odbitka z "MUzeum" 1930 r.)

ka. Zagadnienia teoretyczne kształcenia dorosłych (Polska Oswiata Pozaszkolna. 1928 r.)

ska. Motywy postępowania. 1949 r.

low. Psychologia. 1950 r.

ski. Działanie woli. 1946 r.

lon. Od czynu do myśli.1950 r.

dion. Postępowanie człowieka. 1930 r. (Przełożyła I.Moszczeńska - wydanie drugie).

rin.

ler. Der menschliche Lebenslauf als psychologisches Problem. 1933 r.

borsky. Psychologia eksperymentalna. 1933 r.

ster. Wychowanie i samowychowanie(~~brak roku wydania~~ 6.r. Przełożył J. Kretz - Mirski.)

llmann. Uniwersytet ludowy i duchowe podstawy demokracji. 1924r (Przełożył E. Nowicki.)

ckingham. Praca badawcza na terenie szkoły. 1931 r.(Przekład pod kierunkiem S. Baleya.)

ille. Reforma wychowania 1932 r. (Przełożyła M. Stecka.)

. Rozwój psychiczny młodzieży. 1946 r.

./.

Spis rzeczy.

Strona

.....1.

....3-5

a) Zakres przeprowadzonych badań .....3.

b) Ustalenie terminu "kształcenie się" .....3.

c) Ustalenie terminu " dorośli " .....3.

d) Cel pracy .....4.

I. 6.-9

Przyjęty zakres pojęcia motywu .....6.

a) Uzasadnienie pominięcia niektórych definicji .....6.

b) Motywy związane z działaniem celowym .....6.

c) Przyjęta definicja motywu .....7.

d) Pobudka, poped i pragnienie .....7.

e) Uzasadnienie cytatów B. Tieplowa .....9.

II. Obrana metoda i jej uzasadnienie 9.-21

a) Psychologiczny opis działania człowieka .....9.

b) Uzasadnienie użycia kwestionariusza .....10.

c) Opis i forma kwestionariusza .....14.

d) Uzasadnienie ilości pytań 16

e) Kwestionariusz .....19.

III. Opis przebiegu badań 22.-30

a) Wykaz szkół, w ktorych przeprowadone były badania..22.

b) Charakterystyka ogólna badanych osób .....27.

c) Przebieg badań .....28.

IV. Opracowanie uzyskanego materiału 31.-82

a) Uzasadnienie kolejności zagadnień .....31.

b) Myślo społeczne motywów .....34.

a) Opracowanie pytań: 36, 37, 38, 39, 40, 41, 5.....34.

b) Wyprowadzone wnioski .....37.

Strona.

Zaleznosc motywow od srodowiska .....41.
Opracowanie pytan: 8,9. .....41.
Wyprowadzone wnioski .....41.
Pragnienie poglebienia duchowego jako motyw .....44.
Opracowanie pytan: 10, 11, 12. .....44.
Wyprowadzone wnioski .....45.
Motywy natury intelektualnej i praktycznej .....50.
Opracowanie pytan: 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21
22, 35. 50
Wyprowadzone wnioski .....55.
Motywy spoleczne .....61.
Opracowanie pytan: 23, 24, 25, 26. .....61.
Wyprowadzone wnioski .....62.
Zaleznosc motywow od stopnia wyksztalcenia .....66.
Opracowanie pytan: 27, 28. .....66.
Wyprowadzone wnioski .....67.
Zrodlo i sila motywow .....70.
Opracowanie pytan: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 29, 30,31, 32,
33, 34. .....70.
Wyprowadzone wnioski .....75.
V. Zakonczenie 83-85
Bibliografia .....86.

./.